

Ninna Salminen

***”MINÄ, JA KAIKKI MUSLIMIT, LUPAAMME
SINULLE JA KANSSAKRISTITYILLES
TURVALLISUUDEN NIIN KAUAN, KUIN SINÄ
JA HE PITÄVÄT EHDOT, JOTKA ME TEILLE
MÄÄRÄÄMME.”***

Kristittyjen ja muslimien lait vähemmistökulttuureille
Iberiassa 700–1200

TIIVISTELMÄ

Ninna Salminen: Kristittyjen ja muslimien lait vähemmistökulttuureille Iberiassa 700–1200
Valinnaisten aineopintojen tutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2020

Tässä tekstissä tarkastellaan kristittyjen ja muslimien välisiä suhteita keskiajalla, keskittyen Iberian niemimaahan painottaen 700–800 ja 1200 -lukuja. Tarkempi näkökulma aiheeseen perustuu vähemmistökulttuurien ja heitä koskeneiden lakien tarkasteluun. Tutkimuskysymyksenä toimiikin seuraava: mitä yhteistä ja mitä eroa on keskiaikaisissa lakiteksteissä, joissa käsitellään kristittyjä muslimien hallinnon alla ja muslimeja kristityn hallinnon alla. Alkuperäislähteenä tälle tarkastelulle toimii 700–800-luvulta erityisesti Syyriasta peräisin oleva teksti Pact of Umar, sekä 1200-luvun Iberiassa käytetty Siete Partidas. Pact of Umar on rauhansopimus, jossa esitellään dhimmi-statuksen omaavia, muslimien alueella elävien kristittyjen oikeuksia ja velvollisuuksia. Mudéjaresien, eli Iberiassa kristittyjen alueella eläneiden muslimien oikeuksia ja velvollisuuksia esitellään taas Siete Partidasissa.

Pact of Umar ja Siete Partidas ovat ajallisen ja maantieteellisen kontekstinsa eroista huolimatta teksteinä erittäin samankaltaiset. Niissä molemmissa esitellään miten vähemmistökansa tuli elää, ja mitä seurasi, jos ehtoja ei noudatettu. Molemmissa myös esiteltiin mahdollisuus suojellun asemaan, jossa omaa uskontoaan ja lakiaan sai harjoittaa. Ehdot tälle suojellun asemalle olivat samankaltaiset: valtauskontoa ei saanut loukata ja heitä ei saanut pyrkiä kääntämään. Ehdossa oli kuitenkin myös eroja, kuten esimerkiksi verotuksen suhteen.

Umarin ja Partidasin pohjalta voikin esittää tulkinnan, että kristityillä ja muslimeilla oli sekä tarve yhdistää hallintonsa alla ollutta kansaa saman lain alle, että toisaalta pitää tiukasti vähemmistökulttuurit erillään omasta vallitsevasta uskontokunnastaan. Lisäksi on mahdollista huomauttaa, että islamiin liittyvät lait olivat paljon yhtenäisempiä ja universaalimpia, kuin kristittyjen lait, joissa ilmeni alueittain suurempaa vaihtelua. Ja viimeiseksi näistä teksteistä voi nähdä sen, että toisten uskontojen harjoittajat näyttäytyivät negatiivisessa valossa, mikä välittyi lakitekstien sanavalintoihin sekä sisältöihin.

Avainsanat: keskiaika, kristityt, muslimit, Pact of Umar, Siete Partidas, lakitekstit, dhimit, mudéjares, Iberia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Keskiäikaisten lähteiden haasteet.....	3
3. Muslimit ja kristityt keskiajan Iberiassa	6
4. Vähemmistökulttuurit ja heidän lakinsa	10
4.1 Pact of Umar	10
4.2 Siete Partidas.....	12
5. <i>Umarin</i> ja <i>Partidasin</i> sisällöstä.....	13
5.1 Tekstien luonteesta ja kohteesta.....	13
5.2 Miten vähemmistökansan tuli elää?	15
6. Yhteydet ja erot teksteissä <i>Pact of Umar</i> ja <i>Siete Partidas</i>	19
6.1 Yhteiselo ja erottautuminen	20
6.2 Lakien universaalisuus ja paikallisuus	22
6.3 Näkemykset toisesta.....	23
7. Yhteenveto	26
Lähteet ja kirjallisuus	28
LIITTEET	31

1. Johdanto

Kristinuskon ja islamin kohtaaminen Euroopassa sai alkunsa 600-luvulla, kun islam aloitti valtavan laajentumisensa. 700-luvulla tämä laajentuminen jätti alleen Persian valtakunnan ja miltei Bysantinkin. Pohjoisesta valloitus taas ylsi Espanjaan vuosisadan loppupuolella. Tilanne seisahtui tämän jälkeen useammaksi vuosisadaksi, kunnes 1000-luvulla kristityt alkoivat järjestäytyä sotilaallisesti. Kristityt kuningaskunnat alkoivatkin valloittaa takaisin Iberian niemimaata, ja lisäksi läntinen kirkko lähetti ristiretkiä Bysantin avuksi. Alkoi 500 vuotta kestänyt konfliktien ajanjakso, jonka aikana kristityt ja muslimit olivat sotatilassa keskenään.¹

Islamin ja kristinuskon valtataistelun myötä alueiden hallitseva kulttuuri toisinaan muuttui. Tämä on erityisen näkyvä ilmiö keskiaikaisessa Espanjassa, Iberian niemimaalla, jossa islamin valloitusten myötä muslimit ja muslimien kulttuuri dominoi, ja kristittyjen alueiden tuli tähän sopeutua. Myöhemmin takaisinvalloituksen myötä syntyi Iberiaan alueita, jotka olivat vuosisatoja olleet muslimien vallan alla, mutta nyt palasivat takaisin kristittyjen hallittavaksi.² Syntyi siis alueita, joissa kristittyjä eli muslimihallinnon alla ja muslimeja kristityn hallinnon alla.

Tarkastelen työssäni kristittyjen ja muslimien välisiä suhteita keskiajalla Välimeren alueella, keskittyen Iberian niemimaahan. Näkökulmani näiden kahden uskontokunnan ja kulttuurin suhteiden tarkasteluun keskittyy yhtäläisyyksiin ja eroihin siinä, minkälaisia lakeja kumpikin osoitti alueellaan asuneelle vähemmistöuskonnolle. Teksti tulee keskittymään siihen, minkälaisia lakeja islamilaisissa valtioissa oli kristityille, ja minkälaisia kristityn hallinnon alla muslimeille. Tutkimuskysymykseni muotoutuukin tämän pohjalta seuraavasti: *mitä yhteistä ja mitä eroa on keskiaikaisissa lakiteksteissä, joissa käsitellään kristittyjä muslimien hallinnon alla ja muslimeja kristityn hallinnon alla.*

Tarkempi työni ajallinen ja maantieteellinen rajausta perustuu käyttämiini lähteisiin, *Pact of Umariin* ja *Siete Partidasiin*. *Pact of Umar* on 700–800-luvulta peräisin oleva teksti, jossa esitellään ehtoja sille, että kristityt saivat elää muslimien hallitsemilla alueilla Välimeren itärannikolla, erityisesti muinaisessa Syyriassa. Kyseessä ei kuitenkaan ole virallinen lakiteos, vaan rauhansopimus, jossa esitellään muslimien hallinnon alla asuvien kristittyjen oikeuksia ja velvollisuuksia. Vaikka kyseessä ei ole muodoltaan lakiteos, esittelee se käytännössä lakeja, joita kristittyjen tuli muslimien alaisuudessa noudattaa.

---

¹ Rodriguez 2015, 7-8.

² Click 1979, 4-5.

Siete Partidas taas on nimenomaan lakiteksti. Tämä lakiteksti on 1200-luvulla Iberian niemimaalla hallinneen Alfonso X Viisaan (el Sabio) työn tuotos, jossa hän luo koko hallitsemalleen alueelle yhtenäisen lain. Tämä laki sisältää käsittelyä testamenteista rikoslakiin, mutta myös säädökset löytyvät sille, miten Iberiassa kristittyjen hallinnon alla asuvien muslimien, eli *mudéjarien* tuli elää ja toimia. Näin ollen tarkemmin työni rajautuu ajallisesti 700–1200 –lukujen väliselle ajanjaksolle. Jatkossa, kun puhun näistä kahdesta tekstistä, käytän toisinaan tekstin keventämiseksi lyhenteitä *Umar* ja *Partidas*.

Umar ja *Partidas* eivät ole peräisin samalta aikakaudelta tai samalta maantieteelliseltä alueelta, mutta olen kokenut näiden kahden tekstin vertailun silti mielekkääksi. Perusteluni tälle on se, että vaikka *Pact of Umarin* on peräisin 700–800-lukujen Syyriasta, voi siitä tehtävät päätelmät ulottaa koskemaan ainakin jossain määrin Iberian niemimaan kontekstia. Syy tähän on se, että toisin kuin kristittyjen lait, jotka ovat olleet monimuotoisempia, muslimien laeilla on sama perusta: Koraani³. Koska kaikkia muslimeja sitoo Koraanissa ilmoitettu muuttumaton laki, voidaan olettaa, että sekä Syyriassa että Iberiassa harjoitettu laki oli suhteellisen samankaltaista.⁴ Lisäksi, vaikka itse *Umar* ei ollut käytössä Iberian niemimaalla, oli siellä kuitenkin käytössä hyvin samankaltainen järjestelmä 1000-luvulla. Muslimien hallitsemalla alueella Iberiassa kristityt elivät lähtökohtaisesti islamin lakien alla, mutta kuitenkin käytännössä kristittyjen keskinäiset asiat hoidettiin heidän omien lakiensa kautta. Muslimituomarit ottivat päätäntävällän, vain silloin, kun tapauksen toisena osapuolena oli muslimi.⁵ Tämä huomio tuo myös haasteita tarkasteltavan ajanjakson rajaamiseen, sillä viitteitä *Umarin* kaltaisesta laista on Iberiasta vielä ainakin 1000-luvulta. Näin ollen en koe perustelluksi rajata tarkasteltavaa ajankohtaa tiukasti 700–800 ja 1200 –luvuiksi, vaan jätän aikarajauksen laveaksi. Luonnollisesti Syyrian ja Iberian poliittinen ja kulttuurinen ilmasto eivät ole olleet samanlaisia 700 ja 800-luvulla, joten *Umarin* ulottamisen Iberiaan kohdalla on oltava varauksellinen, kuten myös varhaisen keskiajan vertaamisen myöhäisempään keskiaikaan. Mutta tämän tutkimuksen käyttötarkoitukseen näen näillä perusteilla *Umarin* käytön *Partidasin* vertailukohtana olevan mahdollista.

Lisäksi on huomautettava, että ne versiot, joita olen alkuperäislähteenä käyttänyt, ovat olleet Koraania (suomenkielinen käännös) lukuun ottamatta englanninkielisiä käännöksiä alkuperäistekstistä. Käyttämäni lähteet ovat siten jo valmiiksi käännöksiä, mikä tietysti vaikuttaa tulkinnan tarkkuuteen. Kaikki tekstissä käyttämäni suomenkieliset suorat lainaukset ovat omia käännöksiäni, Koraania

---

³ Kirjoitan Koraanin ilman kursiiveja, sillä tämä vaikuttaa olevan yleinen käytäntö (ks. esim. Hämeen-Anttila 2006).

⁴ O'Callaghan 2013, 143.

⁵ Echevarria Arsuaga, 2009.

lukuun ottamatta. Nämä käyttämäni alkuperäislähteet on julkaistu osana teoksia, joita olen käyttänyt myös tutkimuskirjallisuuden roolissa.

Kristittyjen ja muslimien välistä kanssakäymistä keskiajalla on tutkittu suhteellisen paljon, myös vähemmistökulttuurien näkökulmasta. Kuitenkin tutkimus, joka keskittyisi nimenomaan tarkastelemaan lähteisiin, varsinkin *Pact of Umariin*, vaikuttaisivat olevan harvinaisempia. Itsestään selvänä esimerkkinä *Umariin* keskittyvästä tutkimuksesta toimii kuitenkin ainakin Trittonin teos, josta myös käyttämäni käännetty versio *Umarista löytyy: The caliphs and their non-Muslim subjects : a critical study of the Covenant of 'Umar* (2008). Monissa tutkimuskirjoissa kuitenkin näitä molempia tarkastellaan pienenä osana suurempaa teemaa. Esimerkiksi Cohen tarkastelee teoksessaan *Under Crescent and Cross: The Jews in the Middle Ages* (2008) näitä molempia niiden suhteesta juutalaiseen vähemmistökulttuuriin. Suomenkielistä tutkimusta en aiheesta kuitenkaan löytänyt, joten suomenkielisen tarkastelun tekeminen on tässä mielessä relevanttia. Lisäksi tämä kysymyksenasettelun tarkastelu on tärkeää nykykontekstin näkökulmasta, sillä globalisaatio- ja maahanmuuttokeskusteluissa jännitteet kristittyjen ja muslimien välillä elävät vahvasti. Kun pyrimme ymmärtämään toisiamme ja tarkastelemaan yhteistä historiaamme, on mahdollisuus käsittää mistä ennakkoluulot johtuvat ja pyrkiä lähemmäs toistemme ymmärrystä. Keskiaikaisen Iberian historia, sekä islamin vaikutus keskiajalla, eivät ole myöskään turhan tunnettuja aiheita, sillä pääsääntöisesti historianopinnoissa keskitytään kyseisenä ajanjaksona itäisen ja läntisen kirkon vastakkainasetteluun. Jos islam esiintyy, se tulee yleensä esille vain ristiretkien ja pyhän maan kontekstissa.

Ennen syventymistä lähemmin tekstin päälähteisiin *Pact of Umariin* ja *Siete Paridasiin* on paikallaan katsaus keskiaikaisten lähteiden käyttöön liittyviin haasteisiin, jossa muun muassa esittelen tarkemmin jo edellä esille nostamaani käännosten käytön ongelmallisuutta. Tämän jälkeen esittelen Iberian historiaa keskiajalla, keskittyen erityisesti muslimien ja kristittyjen kohtaamiseen, sekä vähemmistökulttuurien syntyyn. Tätä tarkastelua seuraa tutustuminen itse *Umariin* ja *Partidasiin*. Luvusta kuusi löytyy tekstin tulkinnallinen vaihe, eli näiden kahden tekstin yhteyksien ja erojen tarkastelu kolmen teeman kautta: yhteiselo ja erottautuminen, universaalius ja paikallisuus sekä kuva toisesta.

2. Keskiaikaisten lähteiden haasteet

Tutkittaessa keskiaikaista historiaa, nousee esiin useita haasteita, jotka tutkimusta tehdessä on hyvä ottaa huomioon. Erityisen tärkeää myöhäisiä aikoja tarkastellessa, on olla erittäin kriittinen lähteiden suhteen. Lähteiden kriittiseen tarkasteluun kuuluu esimerkiksi lähteiden kirjoittajan motiivien huomioonottaminen: mitkä kirjoittajan motiivit ovat olleet ja vääristeleekö tämä tekstin kuvaa

todellisuudesta. Vaikka tarkoituksena on kuvailevan aineiston ongelma, on kirjoittajan motiivit hyvä ottaa huomioon myös normatiivisen aineiston kohdalla.⁶ Joten näin myös *Siete Partidas* ja *Pact of Umar* tarkastellessa on hyvä tiedostaa, että kirjoittajan motiivit ovat saattaneet sisältöön vaikuttaa. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä siihen, miten kristittyjen ja muslimien vakiintuneet käsitykset toisistaan on saattanut vaikuttaa siihen, miten he ovat toisistaan kirjoittaneet. Miikka Tamminen⁷ huomauttaakin, että kun tarkastellaan uskonnollisia konteksteja, on lähdekritiikki erityisen tärkeää, sillä kuvaukseen toisesta on saattanut vaikuttaa vanhat, vakiintuneet argumentit. Esimerkiksi kristittyjen polemiikeissa 1100 luvun alulta Muhammadia⁸ kuvattiin huijarina ja maagikkona. Tämä kuva perustui siihen, että kristityillä ei ollut todellista tietoa islamista, vaan käsitys tästä uskonnosta ja sen kannattajista perustui stereotyyppioille ja mielikuvitukseen.⁹ Näin ollen on myös *Partidasin* ja *Umarin* kohdalla otettava huomioon se, minkälainen kuva muslimeilla on ollut kristityistä ja kristityillä muslimeista.

Historiallisia lähteitä tarkastellessa on ensisijaisen tärkeää tuntea myös lähteen kirjoituskonteksti. Aikakauden aatteet ja käsitykset vaikuttavat aina tekstiin, oli se kirjoittajalta tarkoituksenmukaista tai ei. Lähteet tuleekin kytkeä osaksi kokonaisuuksia ja näissä kokonaisuuksissa ilmeneviä arvoja, asenteita ja rakenteita, sillä nämä vaikuttavat ihmisen ajatteluun ja toimintaan. Tulkintaprosessi onkin usein hermeneuttinen: kontekstin tunteminen auttaa lähteiden tulkinnassa, mutta toisaalta lähteiden avulla luodaan tarkempaa kuvaa siitä, minkälainen sen kirjoituskonteksti on ollut.¹⁰ Lisäksi, mitä kaukaisemmasta ajasta on kyse, sitä enemmän aukkoja historiantutkimuksen kentällä löytyy, sillä kaukaisemmista ajoista on saatavilla vähemmän kirjallisia lähteitä.¹¹ Tämä onkin oma ongelmansa kesiaikaa tutkittaessa; jos lähteitä ei löydy, muodostuu analyysikin hatarammalle taustalle. Kyseinen ongelma tulee myös ottaa huomioon vähemmistökulttuureja tarkastelevassa tutkimuksessa. Onneksi aihetta tarkastelemaan tutkimusta on tehty sen verran runsaasti, että *Umarin* ja *Partidasin* tarkasteleminen osana ajallista ja paikallista kontekstia on mahdollista.¹² Runsaan aikaisemman historiantutkimuksen pohjalta tulenkin tekstissäni tarkastelemaan sitä, millä tavalla *Pact of Umar* ja *Siete Partidas* välittävät näiden tekstien takana piileviä arvoja ja ajatuksia suhteessa vähemmistökulttuuriin. Saatavilla olevien alkuperäislähteiden vähyys oman tutkimukseni kohdalla on kuitenkin tuonut mukanaan sen ongelman, että tuntemilleni kielille käännettyjä lähteitä on vähän,

---

⁶ Tahkokallio 2009, 49.

⁷ Tamminen, 8.1.2020.

⁸ Perustan valitsemani kirjoitusmuodon Muhammadin nimen kohdalla Tamminen (2020) ja Hämeen-Anttilan (2006) käytäntöön nojaten.

⁹ Rodriguez 2015, 299.

¹⁰ Niiranen 2009, 57-58.

¹¹ Lamberg 2009, 217.

¹² Tätä tutkimuskirjallisuutta esiteltiin johdannossa.

eikä näin samalta aikakaudelta tai maantieteelliseltä alueelta ole löytynyt vertailukelpoisia lakitekstejä.

Kirjoitettujen lähteiden puutteellisuus, mitä varhaisemmasta ajanjaksosta on kyse, tuottaa keskiajantutkijalle myös muita haasteita. Nimittäin se, mitä on kirjoitettu ylös, ei välttämättä kuvaa sitä, miten käytännössä on toimittu. Esimerkiksi juuri lakien kohdalla on saatettu kirjoitetun lain sijaan käyttää suullisena perinteenä kulkenutta tapaoikeutta, jolloin normatiiviset lähteet eivät esitä välttämättä totuutta sellaisenaan, vaan lakien noudattamisessa saattoi olla vaihtelevuutta aikakaudesta ja paikasta riippuen.¹³ Tästä syystä, jos haluaisi tarkastella sitä, miten kristityt todella elivät muslimihallinnon alla ja muslimit kristittyjen hallinnon alla, ei tästä voisi vetää johtopäätöksiä vain *Pact of Umarin* ja *Siete Partidasin* pohjalta. Kuitenkin lakitekstien kautta on niiden pohjalta mahdollista päätellä jotain ajan arvoista, mitä pidettiin tärkeänä ja mitä ei hyväksytty.¹⁴ En tässä työssäni tule tekemään *Umarin* ja *Partidasin* pohjalta liiemmin päätelmiä siitä, miten käytännössä lakien alla elettiin, mutta tämä teorian ja käytännön välisen toiminnan eroavaisuus on kuitenkin tärkeää pitää mielessä.

Omassa tutkimuksessani erityinen haaste nousee esille siinä, että tarkastelemani alkuperäislähteet eivät ole alkuperäisiä käsikirjoituksia, vaan teoksissa julkaistuja käännöksiä. Kielitaitoni puutteellisuuden vuoksi oli minun välttämätöntä tarkastella käännettyjä versioita teksteistä; jos olisin tarkastellut alkuperäisiä arabian ja vanhan espanjan kielisiä tekstejä, ymmärrykseni olisi jäänyt huomattavasti vajaammaksi, ja analyysin teko olisi ollut mahdotonta. Puolustelen käännösten käyttämistä myös Loudin ja Staubin¹⁵ tekstiä ”Some Thoughts on the Making of the Middle Ages” (2017) mukailleen: vaikka käännökset eivät voikaan täysin korvata alkuperäisiä tekstejä, mahdollistavat ne erilaisten tutkimusaiheiden tarkastelun laajemmalle tutkijakunnalle, ja erityisesti opiskelijoille. Jos käännöksiä ei saisi käyttää, olisi mahdollinen tarkasteltava materiaali helposti suppeampi. Tärkeää on kuitenkin käännösten käytössä varmistua siitä, että valikoitunut käännös varmasti mukailee mahdollisimman tarkasti alkuperäiskielistä tekstiä. Ole varsin vakuuttunut itse käyttämäni englannin (ja espanjan) kielisten käännösten *Pact of Umarista*¹⁶ ja *Siete Partidasista*¹⁷ toimivuudesta, erityisesti Trittonin käännöstä *Umarista* on käytetty paljon tarkastelemassani tutkimuskirjallisuudessa¹⁸.

---

¹³ Lamberg 2009, 225.

¹⁴ Lamberg 2009, 218.

¹⁵ Loud ja Staub 2017, 9.

¹⁶ Tritton 2008.

¹⁷ Burns 2000 a-c.

¹⁸ Ks. esim. Cohen 2008, 57 ja Rodriguez 2015, 2.

Keskiajan tutkimukseen liittyy näin paljon haasteita siinä käytettävien lähteiden vuoksi. Keskiaikaiset lähteet ovat puutteellisia ja epäjohdonmukaisia, mikä vaatii tutkijalta tulkinnan tekemistä rekonstruoidessaan keskiaikaista narratiivia. Keskiakaa tutkittaessa onkin erityisesti siedettävä sitä, että kaikkea ei voi koskaan saada selville, vaan aukkoja jää aina.¹⁹

3. Muslimit ja kristityt keskiajan Iberiassa

Iberian niemimaalla tarkoitetaan nykyisen Espanjan ja Portugalin kattamaa aluetta, jossa keskiajan saatossa sijaitti useita sekä kristittyjen että muslimien hallinnoimia valtioita. Keskiaikainen Iberia onkin mielenkiintoinen alue, sillä sen historiaa määrittää suuresti kristittyjen ja muslimien välinen kanssakäyminen ja yhteiselo, jollaista ei muualla Euroopassa keskiajalla ilmennyt.²⁰ Kristinuskon Iberiaan saapui 200-luvulla, jolloin niemimaa oli ollut jo muutaman vuosisadan osa Rooman imperiumia. Rooman hallinnon aikana Iberia eurooppalaistui ja alueelle omaksuttiin roomalainen laki, tapa, kieli ja uskonto.²¹

Roomalainen kulttuuri ja uskonto säilyivät alueella myös visigoottien, germaaniheimon, hallinnon ajan. Visigootit saapuivat niemimaalle 400-luvulla, ja 600-luvulle tultaessa koko Iberia oli visigoottien hallinnassa. He eivät kuitenkaan saaneet muodostettua pitävää monarkiaa, mikä johti visigoottien hallinnon romahtamiseen jo ennen muslimien saapumista alueelle 700-luvun alussa. Vaikka visigootit eivät hallinneetkaan Iberiaa vuosisataa pidempää, oli heillä suuri merkitys alueen keskiaikaiselle historialle; he nimittäin jättivät perinnökseen ihanteen jakamattomasta, koko niemimaan kattavasta kuningaskunnasta, mikä toimi osaltaan kristittyjen takaisinvalloituksen pohjana.²²

Samaan aikaan, kun visigootit hallitsivat Iberiaa, Arabian niemimaalla islam sai alkunsa 600-luvun alussa. Muhammadin, islamin viimeisimmän profeetan aikaan islam rajoittui vain Arabian niemimaalle, mutta pian hänen vuonna 632 tapahtuneen kuolemansa jälkeen hänen yhteisöään johtamaan nousseet kalifit pyrkivät valloittamaan Lähi-idän vanhat sivilisaatiot. He onnistuivatkin saamaan haltuunsa Persian, sekä Bysantille kuuluneet Palestiinan, Egyptin ja Syyrian. Islamin keskus siirtyi näistä Syyriaan 660-luvulla, jossa seuraavalla vuosisadalla *Pact of Umarin* käytöstä on myös

---

¹⁹ Loud ja Staub 2017, 1-2.

²⁰ O'Callaghan 2013, 18, 20-23.

²¹ O'Callaghan 2013, 28, 30, 92.

²² O'Callaghan 2013, 37-38, 49.

viitteitä. Valloituskausi ei loppunut kuitenkaan tähän, vaan 600-luvun aikana muslimit ottivat hallintaansa alueita Pohjois-Afrikkaan asti. Vuonna 711 he lopulta saapuivat Iberiaan.²³²⁴

Valloituksensa jälkeen islam oli valta-asemassa niemimaalla 711-1031, josta ensimmäinen vuosisata oli valtaisan laajentumisen aikaa. He kutsuivat hallitsemaa aluetta Iberian niemimaalla al-Andalusiaksi, ja tämä alue kattoikin lähes koko Iberian 1000-luvun alkuun asti. Vain pieniä kristittyjen kuningaskuntia ilmestyi niemimaan pohjoisosiin 700 ja 1000-lukujen välillä. Nämä kooltaan ja merkitykseltään vaihtelevan kokoiset alueet olivat Kastilia,²⁵ Navarran kuningaskunta, Aragonia ja Katalonia.²⁶ Vaikka kristittyjen hallitsemat alueet olivat pieniä suhteessa muslimien hallitsemaan alueeseen, aloittivat he lähes saman tien takaisinvalloituskampailut.²⁷

Toisin kuin kristittyjen Iberia, al-Andalus oli valloituksen kolmen ensimmäisen vuosisadan ajan yksi yhtenäinen alue, joka kattoi noin kolme neljäsosaa niemimaasta. Kutenkin 1000-luvun lähestyessä tämän muslimivaltion tilanne muuttui, kun al-Andalusian sisällä syttyi valtakamppailuja, mikä lopulta johti yhtenäisen kalifaatin hajoamiseen ja al-Andalusian pirstaloitumiseen. Tämän turvin kristityt pystyivät laajentamaan alueitaan, ja nappaamaan alueen valta aseman itselleen 1085, kun al-Andalusin keskus Toledo kaatui. Ennen Toledon kaatumista kristittyjä kuningaskuntia oli kuusi: Galicia (josta myöhemmin muodostui Portugali), erilleen muodostuneet León ja Kastilia, Navarra, Aragonia sekä Katalonia.²⁸²⁹

1000-luvulla kristittyjen Iberia vahvisti suhteitaan läntiseen kristikuntaan ja heidän kuningaskuntansa otettiin osaksi eurooppalaista sivilisaatiota. Nämä kristittyjen kuningaskunnat myös dominoivat Iberiassa kalifaatin hajoamisen seurauksena syntyneitä muslimien pieniä kuningaskuntia uhkailun ja suojelurahan vaatimisen kautta. Koko Iberian valloitus takaisin kristityille ei kuitenkaan vielä 1000-luvulla tullut päätökseensä, sillä Marokon muslimit saapuivat Iberiaan ja yhdistivät al-Andalusian hallintonsa alle. Marokon ja Iberian muslimien välille syntyi kuitenkin kamppailua 1100 ja 1200-luvuilla, jota kristityt jälleen hyödynsivät.³⁰ Tästä seurasi kristittyjen takaisinvalloituksen merkittävin vaihe, suuri takaisinvalloitus, joka kesti 1212–1369. Tänä aikana kristityt valloittivat ison osan al-Andalusiasta, ja lisäksi kristittyjen valtiot saivat pääsääntöisesti lopullisen muotonsa, jotka säilyivät

---

²³ Ks. liite 1.

²⁴ Hämeen-Anttila 2006, 15-16, 51, 60-61.

²⁵ Alue tunnettiin aikaisemmin nimellä Asturia-León.

²⁶ Ks. liite 2.

²⁷ O'Callaghan 2013, 52-53, 89, 91, 163.

²⁸ Ks. liite 3.

²⁹ O'Callaghan 2013, 114, 117, 132-133, 137, 194.

³⁰ O'Callaghan 2013, 193-194, 216, 247-249.

sellaisena keskiajan loppuun asti. Muslimien haltuun jäi vain etelärannikolla sijainnut Granada.^{31,32} Tämän jälkeen takaisinvalloitus seisahtui 1400-luvun loppupuolelle asti.³³ Takasinvalloituksen merkittävimmän vaiheen aikana myös 1000-luvulla alkanut kristityn Iberian yhteys länteen vahvistui, ja tämän kauden aikana sitä voikin jo pitää osana läntistä kristittyä Eurooppaa. Iberia ei ollut enää poliittisesti, taloudellisesti tai kulttuurisesti eristäytynyt muusta Euroopasta.³⁴

Iberian valta-asemassa olevat kristityt kuningaskunnat olivat sotaisia keskenään 1200 ja 1300-luvuilla. Tämä päättyi 1400-luvun lopulla, kun kristittyjen Iberia yhdistyi: Kastilian kuningatar Isabella ja Aragonian, joka sisälsi tässä vaiheessa myös Navarran, kuningas Ferdinand menivät naimisiin 1469, heidän avioliittonsa myötä Aragonia ja Kastilia muodostuivat yhdeksi yhtenäiseksi, lähes koko niemimaan kattavaksi kuningaskunnaksi, jota alettiin kutsua nimellä Espanja. Ainoa toinen kristitty kuningaskunta niemimaalla tuona aikana oli itsenäistynyt Portugali. Yhtenäisyytensä myötä kristityt vihdoinkin onnistuivat Granadan valloittamisessa 1492, ja näin hääsivät islamin niemimaalta. Uusi aika toi tullessaan Espanjalle ja Portugalille valloitusmatkoja Afrikkaan ja Amerikkaan, mutta myös ongelmia Granadan jättämän suuren muslimipopulaation kanssa. Tämän jälkeen ei enää uskottukaan uskonnolliseen monimuotoisuuteen, vaan tavoite oli yhdistää koko kansa yhden uskonnon, kristinuskon alle.³⁵

Keskiajan Iberiassa kristittyjen alueella lakien pohjana käytettiin antiikinroomalaista perinnettä, mutta myös Iberialaisten käytännön perinteeseen pohjaavia lakeja *fueroja*. Nämä *fuero*t olivat paikallisia tapalakeja, jotka eivät olleet käytössä universaalisti edes yhden kuningaskunnan sisällä. Pikkuhiljaa *fuero*t kuitenkin alkoivat hieman yhtenäistyä 1100 ja 1200-lukujen vaihteessa. Myös yhtenäisen lain hyöty näyttäytyi tuona aikana vaikuttaneen roomalaisen lain kautta. Nämä tapalait ja roomalainen laki olivat pohjana Alfonso X:n pyrkimykselle muodostaa kuningaskunnalleen yksi yhtenäinen laki, *Siete Partidas*. Tämä Alfonso X:n lain yhtenäistämisyrittäminen ei kuitenkaan ollut kansan mieleen, vaan vanhat *fuero*t haluttiin säilyttää. Alfonso *Partidasin* kohtaamasta vastustuksesta huolimatta, syrjäytti se kuitenkin myöhemmin sekä *fuero*t että vanhan roomalaisen lain.³⁶

Muslimien laki ei ollut lähellekään yhtä monimuotoinen, sillä al-Andalusiassa käytössä oli koko valtakauden ajan Koraanin perustuva laki. Muslimiyhteisössä Koraaniin perustuva laki oli jumalan

---

³¹ Ks. liite 4.

³² O'Callaghan 2013, 331, 339, 359.

³³ O'Callaghan 2013, 413-414.

³⁴ O'Callaghan 2013, 359.

³⁵ O'Callaghan 2013, 401, 523, 574-577, 657-659.

³⁶ O'Callaghan 2013, 23, 171, 272, 449-451.

tahto, muuttumatonta ja kaikkia muslimeja sitova. Lakitekstit muodostettiin oppineiden toimesta seuraamaan Koraania ja islamilaista käytäntöä *sunnaa*.³⁷ Samankaltaisena Koraaniin pohjaavan lain mukaisena rauhansopimuksena *Pact of Umar*, on näin ollen osa tätä saamaa muslimien kaikkia sitovaa lakijärjestelmää.³⁸ Joten sen pohjalta voi myös päätellä sitä, minkälaisia lakeja muslimeilla oli kristityille Iberiassa.

Iberiassa kristittyjen ja muslimien alueiden välillä eli lähes jatkuva kamppailu, ja lisäksi heidän uskontonsa ja kulttuurinsa erosivat merkittävästi toisistaan. Mutta tästä huolimatta he elivät kanssakäymisessä keskenään, erityisesti muodostamalla vähemmistökulttuureja niemimaalle. Al-Andalusiassa eläneen kristityt, eli *mozarabit*, omaksuivat helposti arabialaisen tavan ja kielen, mutta pakkoa kääntyä muslimiksi ei ollut. Kaikki aikakaudet eivät olleet yhtä suvaitsevaisia *mozarabeja* kohtaan, esimerkiksi 1000-luvun aikana huonon kohtelun vuoksi kristittyjä siirtyi muslimien alueilta kristittyjen kuningaskuntiin. Tuolloin kristityt lähes katosivat al-Andalusiasta.³⁹

Kristittyjen alueella taas ei asunut juurikaan muslimeja ennen 1000-lukua, mutta takaisinvalloituksen myötä alkoi kristitystä Iberiasta löytyä merkittäviä muslimipopulaatioita. Myös takaisinvalloituksen alle jääneillä muslimeilla oli, samalla tapaa kuin *mozarabeilla*, oikeus omaan uskontoonsa. Näitä kristittyjen alueelle jääneitä muslimeja kutsuttiin *mudéjareiksi*. Koska kristittyjen alueella lait olivat monimuotoisia, toisin kuin koraaniin pohjaavat muslimien lait, *mudéjareja* koskevat säädökset vaihtelivat alueittain.⁴⁰

Mudéjaresit aiheuttivat kristityille hallitsijoille uudenlaisen ongelman 1200-luvulla. Takaisinvalloituksen vaihe oli tuolloin niin nopea, että alueille oli jäänyt suuria määriä muslimeja, eikä kristittyjä riittänyt valloitetujen alueiden kolonisoimiseen. *Mudéjareseja* ei pyritty myöskään käännättämään, karkottamaan tai assimiloimaan, jonka vuoksi näitä alueita oli hankala hallita ja suojella. *Mudéjaresien* olot eivät kuitenkaan muuttuneet huonompaan suuntaan edes takaisinvalloituksen loppuvaiheilla ennen Granadan kaatumista, minkä vuoksi ei ole yllättävää, että assimilaatiota syntyi kristittyjen ja muslimien välillä.⁴¹

Takaisinvalloituksen loppu saapui lopulta 1400 luvulla, kun kristittyjen Iberia yhdistyi ja onnistui vihdoinkin valloittamaan viimeisen muslimien hallitseman alueen, Granadan. Tämän jälkeen uskonnolliseen monimuotoisuuteen perustunut Iberia muuttui, kun alueelle muotoutuneet kaksi

---

³⁷ O'Callaghan 2013, 143, 276.

³⁸ Click 1979, 169.

³⁹ O'Callaghan 2013, 92, 96.

⁴⁰ O'Callaghan 2013, 23, 177, 204, 207, 284-286.

⁴¹ O'Callaghan 2013, 349, 358, 459, 606.

valtiota, Portugali ja erityisesti Espanja, tavoittelivat koko kansan yhdistämistä saman uskonnon alle. Näin ollen kristittyjen alueelle jääneiden muslimien vaihtoehtoiksi jäi joko poistua niemimaasta tai kääntyä kristityksi. Tätä aikaa värittää Espanjan inkvisition muodostuminen, joka oli pahin koko keskiajalla, sekä muslimien vainot. Suvaitsevaisuuden ja yhdessä elämisen aika oli päättynyt.⁴²

Keskiaikainen Iberia olikin koko historiansa mielenkiintoinen alue, jolla eli moninaisia kulttuureja samaan aikaan. Alueella vaikuttivat kristittyjen ja muslimien lisäksi juutalaiset, sekä ennen muslimien saapumista aluetta hallinneiden roomalaisten ja visigoottien perintökään ei täysin kadonnut. Iberiassa esiintyi paljon eri kulttuureja, joilla oli omanlaisensa, lait, tavat, kielet, ja uskonnolliset uskomuksensa. Mutta vaikka eri kulttuureissa ilmeni eroavaisuuksia, niitä yhdisti sama historiallinen kokemus ja maantieteellinen läheisyys, mikä aiheutti vaikutussuhteiden syntymiseen eri kulttuurien välillä. Iberian alue muodostuikin omanlaisekseen, muusta Euroopasta eroavaksi alueeksi, jossa erityisesti muslimien vaikutus näkyy vielä tänä päivänä arkkitehtuurissa ja kielessä. Keskiajan Iberia toimi siltana idän ja lännen, kristinuskon ja islamin, välillä.⁴³

4. Vähemmistökulttuurit ja heidän lakinsa

4.1 Pact of Umar

Muhammadin kuoleman jälkeisen valloituksen ajan ensisijainen tavoite ei aluksi ollut itse islamin levitys, vaan valloitusretkillä olevat kalifit kokivat heidän arabilaisen taustansa olevan heille ensisijaisempaa. Tämä kuitenkin muuttui ja kahtiajaon arabi ja ei-arabi tilalle muodostu kahtiajako muslimien ja ei-muslimien välille.⁴⁴ Ei-muslimeita, jotka saivat elää muslimihallinnon alla, kutsuttiin nimellä *dhimmi*, suojeltu.⁴⁵

Lait ja rajoitukset muslimien hallinnon alla asuville *dhimmeille* vakiintuivat 800-luvulla. Näissä laeissa ja rajoituksissa asetettiin määräyksiä, jotka koskivat sekä heidän julkista että yksityistä elämäänsä. *Dhimmien* tuli noudattaa heille määrättyjä lakeja ja rajoituksia, sillä ne olivat hinta siitä, että he saivat elää turvallisesti muslimien hallitsemalla alueella.⁴⁶ *Dhimmi* statukseen kuului oikeuksia, joita kaikilla ei-muslimeilla ei ollut, kuten oikeus harjoittaa (yksityisesti) omaa uskoaan, Jos *dhimmi*-aseman lakeja tai rajoituksia rikkoi, tarkoitti aseman menettämistä, ja näin suojelun

---

⁴² O'Callaghan 2013, 23, 657-659, 670.

⁴³ O'Callaghan 2013, 20-21, 92, 658.

⁴⁴ Tritton 2008, 1-3.

⁴⁵ Rodriguez 2015, 2.

⁴⁶ Tritton 2008, 4-5.

alaisuuden menettämistä. Jos suojelun menetti, oli valittava joko muslimiksi kääntyminen tai kuolemantuomio.⁴⁷

Dhimmi-aseman oli mahdollista saada, jos kuului uskontoryhmään jolla on pyhä kirja uskontonsa ytimessä. Näitä uskontoja kutsuttiin Kirjan ihmisiksi (People of the Book). Kirjan ihmisiin, joille oli mahdollista saada *dhimmi*-asema, kuuluivat erityisesti juutalaiset sekä kristityt, kuten myös Iberia *Mozarabit*.⁴⁸ Tämä vaatimus kirjauskonnosta näyttäytyy esimerkiksi 711 peräisin olevassa egyptiläisessä lakikirjassa *The Utmost Authority in Pursuit of Hisba* (*Hisba*-manuaali), jossa *dhimmejä* koskevan osion alussa määritellään, keille tämä suojeltu asema on mahdollinen:

”Suojelusopimus (covenant of protection) on validi ainoastaan imaamilta tai henkilöltä, jonka imaami on valtuuttanut. Kenellekään ei saa antaa suojelusopimusta, jollei hänellä ole pyhää kirjaa tai vastaavaa, kuten juutalaiset, kristityt ja maagit. Muille, joilla ei ole pyhää kirjaa tai vastaavaa, [...] ei ole sallittua antaa suojelusopimusta tai vahvistaa heidän uskomuksiaan. Heiltä ei pitäisi sallia mitään muuta kuin alistuminen.”⁴⁹

Kuten tässä *Hisba*-manuaalissa, usein muslimien lakiteksteissä kaikista *dhimmeistä* puhuttiin samaan aikaan, ja laeissa ei eritelty mille *dhimmi*-asemaan kuuluvalla ryhmittymällä mikäkin laki on. Aina näin ei kuitenkaan ollut, esimerkiksi *dhimmejä* koskevia lakeja ja rajoituksia esittelevä *Pact of Umar*⁵⁰ esittelee vain kristittyjä koskevia lakeja.

Pact of Umar ei ole nimi vain yhdelle tietylle lakitekstille, vaan se käsittää useita kristittyjen ja muslimien välisiä rauhansopimuksia. Nämä tekstit juontavat juurensa Muhammadin jälkeen alkaneeseen muslimien valloitusretkeen ja yhteen valloituksen alkuaikojen kalifiin, ’Umar I:seen, joka hallitsi Muhammadin jälkeistä muslimiyhteisöä 634–644. Vaikka ainakin yhden näistä sopimuksista voi jäljittää itse ’Umariin, eivät kaikki nämä tekstit kuitenkaan ole missään tekemisissä tämän 600-luvun muslimihallitsijan kanssa. Todennäköisesti aikalaisilla ei ollut käsitystä siitä, mikä tämä *Pact of Umar* todellisuudessa oli, ja tätä nimitystä alettiin käyttää yleisesti kokoelmasta rauhanetoja kristittyjen ja muslimien välillä.⁵¹ Maantieteellisesti *Pact of Umar* vaikutti Lähi-Idän alueella: Tritton⁵² esittelee kirjassaan versioita ainakin muinaisen Syyrian alueelta. Mutta kuten aikaisemmin tuotiin esille, samankaltaisia ehtoja näyttäytyi myös Iberiassa muslimien valtakauden aikana, vaikkakaan ne eivät kulkeneet *Pact of Umar* nimellä.

---

⁴⁷ Rodriguez 2015, 2.

⁴⁸ Rodriguez 2015, 2.

⁴⁹ Buckley 1999, 121.

⁵⁰ Vaikka Tritton käyttää nimitystä *Covenant of Umar*, olen päättänyt käyttämään Rodriguesin versiota: *Pact of Umar*.

⁵¹ Tritton 2008, 5,12.

⁵² Tritton 2008, 6-11.

Laajin säilynyt versio *Pact of Umarista* löytyy 800-luvulla valmistuneesta varhaisesta islamilaista lakia sisältävässä tekstissä *Kitāb al-Umm*. Tämä versio vaikuttaisi olevan lakikoulussa harjoituksena tehty pohja rauhansopimukselle.⁵³ Tästä ainakin kertoisi se, että kyseisessä dokumentissa on lopussa jätetty paikka auki mahdolliselle allekirjoitukselle. Jatkossa, kun viittaaan *Pact of Umariin*, viittaaan juurikin tähän kyseenomaiseen versioon.

4.2 Siete Partidas

Siete Partidas on Kuningas Alfonso X Viisaan tuottama kansankielinen lakiteksti, joka valmistui vuonna 1265. Tässä tekstissä määritellään hänen kuningaskuntaansa Leónia-Kastiliaa⁵⁴ koskevat lait. Lakitekstin lisäksi *Siete Partidas* on filosofista moraalista pähkäilyä, tavallista arkea sekä poliittista ja sosiaalista toimintaa esittelevä teos.⁵⁵ Alfonso X sai lisänimen Viisas, sillä hän painotti tiedon, pätevän arvioinnin ja järjen tärkeyttä. Hän olikin ensimmäinen kuningas, joka tietoisesti sisällytti kruunun velvollisuuksiini tiedon jakamisen kansalle. Hän osallistui merkittävästi tiedon kehitykseen ja ympäröi itsensä tutkijoilla, jotka edustivat merkittäviä kulttuureita; latalaista, kreikkalaista ja islamilaista.⁵⁶

Alfonson merkitys espanjalaiselle kulttuurille oli kuitenkin erityisen merkittävä juuri hänen laatimiensa lakitekstien kautta. Ne eivät olleet käytössä vain Espanjassa hänen hallintokautensa aikana, vaan niiden vaikutusala ylitti ajallisen ja paikallisen kontekstin. Esimerkiksi *Siete Partidas* on ollut käytössä Espanjan lisäksi sen siirtomaissa Aasiassa, Afrikassa ja Amerikassa. Ajallisesti tämän tekstin käyttö on jatkunut ainakin 1800-luvulle asti Yhdysvalloissa, ja Latalaisessa Amerikassa se on ollut lain selkärankana ainakin Burnsien tekstin julkaisuaikana 2000-luvun alussa.⁵⁷

Alfonso X hallitsi León-Kastiliania 1252–1284 seuraten isänsä ja alueen edellisen hallitsijan Fernando III jalanjäljissä. Fernando oli ennen Alfonson hallitsijakautta yhdistänyt suurimman osan Espanjan pienistä muslimikuningaskunnista oman kruununsa alaisuuteen, sekä yhdistänyt Kastilianin ja Leónin. Fernando jätti pojalleen tehtäväksi jo valloitetun alueen säilyttämisen lisäksi yhdistää koko Iberian niemimaa kruununsa alle. Tämän taustan pohjalta syntyi alueiden ja niiden eri uskontokuntien yhdistämiseen pyrkinyt *Siete Partidas*.⁵⁸

---

⁵³ Tritton 2008, 12.

⁵⁴ Ks. liite 4.

⁵⁵ Burns 2000 A, 11-14.

⁵⁶ Martínez 2010, 1-2.

⁵⁷ Burns 2000a, 11-12.

⁵⁸ Martínez 2010, 3-5

Muodoltaan *Partidas* jakautuu osiin tai kirjoihin, jotka taas jakautuvat erilisiin aiheisiin ja nämä aiheet sisältävät itse lakipykälät. Itse lakipykälien lisäksi jokaisen aiheen alussa on lyhyt johdanto, jossa aihetta ja sen sisältöä esitellään ja selitetään lyhyesti.⁵⁹ *Siete Partidas* jakautuu nimensä mukaisesti seitsemään osaan. Ensimmäisessä puhutaan yleisesti lakien luonteesta, välttämättömyydestä ja tarpeesta, sekä siitä kenelle ja miksi ne on luotu.⁶⁰ Toisessa partidassa⁶¹ tarkastellaan maallista valtaa, erityisesti kuninkaan roolia, ja kolmannessa⁶² käsitellään oikeutta ja sen toimintaa. Neljässä viimeisessä partidassa käsitellään tarkemmin itse lakeja siten, että neljännessä⁶³ esitellään pääsääntöisesti kuningaskunnan sisäisiä asioita, viidennessä⁶⁴ kauppasuhteita ja sopimuksia, kuudennessa⁶⁵ testamentteja ja seitsemännessä⁶⁶ rikoslakia. Viimeisestä, eli seitsemännessä partidasta, löytyvät myös lait muslimi- ja juutaisvähemmistöä koskien.⁶⁷ Nämä säädökset löytyvät aiheista XXIV: Juutalaiset ja XXV: Maurit (moors)⁶⁸.

5. *Umarin ja Partidasin sisällöstä*

5.1 Tekstien luonteesta ja kohteesta

Vaikka *Pact of Umar* ja *Siete Partidas* molemmat esittelevät sääntöjä ja ehtoja alueella asuvalle vähemmistökulttuurille, eivät nämä tekstit ole kuitenkaan muodoltaan ja tarkoitukseltaan täysin samankaltaisia. Kuten edellä kävi ilmi, aikaan ja paikkaan liittyvien erojen lisäksi nämä tekstit eroavat esimerkiksi tekstilajinsa perusteella: *Partidas* on lakiteksti, joka on ollut suoraan käytössä useita vuosisatoja, kun taas *Umar* on yleisnimi joukolle rauhansopimuksia. Tämän myötä, kun näiden tekstien sisällöllisiä yhteyksiä ja eroja tarkastellaan, on jatkuvasti otettava huomioon myös niiden muotoon liittyvät erot.

Nämä tekstit eroavat myös siinä, kenet tekstissä nähdään kuuluvan suojellun vähemmistökulttuurin alaiseksi. *Pact of Umarissa* sopimuksen osapuolina ovat vähemmistökansan roolissa kristityt ja hallitsevana muslimit, vaikka kuten edellä tuotiin esille, *dhimmi*-asema oli mahdollinen myös

---

⁵⁹ Burns 2000a, 30-37.

⁶⁰ Burns 2000a, 51.

⁶¹ Burns 2000b, 9.

⁶² Burns 2000c, 9.

⁶³ Burns 2000d, 9.

⁶⁴ Burns 2000d, 33.

⁶⁵ Burns 2000e, 9.

⁶⁶ Burns 2000e, 19.

⁶⁷ *Siete Partidas* teoksessa Burns 2000e, 1433-1442.

⁶⁸ Mauri on nimitys, jota käytetään Iberian valloittaneesta muslimiheimosta. Termi on peräisin latinasta, ja alkuperäinen espanjankielinen muoto on *moro*. (*The Oxford Dictionary of Islam*. Toimittanut Esposito, John L., Oxford University Press 2003, Englanti.)

esimerkiksi juutalaisille. *Siete Partidasissa* taas käsitellään sekä muslimeja että juutalaisia. Tekstissä juutalaisten käsittely edeltää muslimien käsittelyä, ja näiden kahden vähemmistökunnan säännöissä on paljon samankaltaisuutta. Koska samankaltaisuuksia löytyy, on toisinaan tekstissä vain viitattu siihen mitä toisessa osiossa on aiheesta sanottu. Esimerkiksi juutalaisten kohdalla laissa II⁶⁹ esitellään sitä, miten heidän tulisi elää kristittyjen alaisuudessa, ja muslimien kohdalla laissa I tätä kristittyjen keskellä elämisen tapaa ei uudelleen selosteta, vaan ainoastaan mainitaan, että tulee elää, kuten juutalaisten kohdalla esiteltiin.⁷⁰

Tästä syystä, kun tarkastelen *Siete Partidasin* lakeja muslimeja kohtaan, on välttämätöntä usein tarkastella ja viitata myös siihen, mitä tekstissä sanotaan juutalaisista. Lisäksi toisinaan juutalaisten kohdalla esiintyy rikkeitä, joita muslimien kohdalla ei ole. Esimerkiksi laissa III⁷¹ esitetään, että juutalainen ei saa olla korkeammassa virassa, kuin kristitty. Tätä ei kuitenkaan muslimien kohdalla lainkaan käydä läpi. Tulkintani on se, että nämä rikkeet koskevat yhtäläillä juutalais- ja muslimivähemmistöä, vaikka kaikkia rikkeitä ei erikseen molempien kohdalla mainita. Perusteluni tälle tulkinnalle on se, että *Partidasissa* muslimit näyttäytyivät negatiivisemmassa⁷² valossa kuin juutalaiset, joten todennäköisesti on haluttu pitää yllä heidän kohdallaan vähintäänkin yhtä tiukkaa linjaa. Näin ollen mielestäni on perusteltua olettaa, että heitä koskisivat samat kiellot kuin juutalaisvähemmistöä.

Nämä kaksi tekstiä eroavat siis siinä, mihin tarkoitukseen ne on laadittu. Tämä johtaakin eroavaisuuteen myös siinä, miten vähemmistökulttuuri on sille alisteisena. *Partidas* on lakiteksti, jossa muslimeja käsitellään omana osanaan muiden lakien joukossa. He siis ikään kuin sisältyvät jo Alfonson lain alaisuuteen. Tämän vuoksi tekstissä muslimeille esitettyjen määräysten rikkomisesta seuraavat rangaistukset ovat samankaltaisia kuin rangaistukset, joita myös kristityt voisivat saada. Esimerkiksi kuolemantuomio ja omaisuuden menettäminen ovat *Partidasissa* muslimeille esitetyt rangaistuksia.⁷³ Tilanne ei kuitenkaan ole sama *Umarin* kohdalla. *Umar* ei ole lakiteksti, vaan rauhansopimus, jossa esitellään ehdot *dhimmi*-aseman saamiselle ja sen säilyttämiselle. Ja kuten edellä esitettiin, jos ehtoja ei totellut, rangaistuksena oli *dhimmi*-aseman menettäminen ja näin suojelun menettäminen. *Umarissa* kuitenkin huomautetaan, että kristityt elävät myös muslimien lain alaisuudessa, ja siinä myös esitellään rikkeitä, joista seuraa jokin muu rangaistus kuin *dhimmi*-aseman menetys.⁷⁴ Kuitenkin toisin kun *Partidasissa*, jossa muslimit kuuluivat yhteiskuntaan, eikä siihen

---

⁶⁹ *Siete Partidas* teoksessa Burns 2000e, 1443.

⁷⁰ *Siete Partidas* teoksessa Burns 2000e, 1438.

⁷¹ *Siete Partidas* teoksessa Burns 2000e, 1434.

⁷² Tästä tarkemmin luvussa 4.3.

⁷³ *Siete Partidas* aihe XXV lait I ja IV teoksessa Burns 2000, 1438 ja 1440.

⁷⁴ *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 13.

kuulumista voinut menettää, *Umarissa* suojellun *dhimmi*-aseman ja muslimien lain alle kuulumisen menettäminen oli mahdollista. *Dhimmi*-aseman menetys ei siis tarkoittanut sitä, että saisi suoraan kuolemantuomion, vaan sitä, että muslimien oikeusjärjestelmä ei enää turvannut kristityn henkeä ja omaisuutta.

5.2 Miten vähemmistökansan tuli elää?

Pact of Umar ja *Siete Partidas* esittelevät vähemmistökulttuurin sääntöjä ja rajoituksia. Nämä tekstit kuitenkin tuovat esiin myös sen, mitä toisen kulttuurin alaisuudessa eläminen tarkoitti. Tähän erityiseen asemaan nimittäin kuului rajoitusten lisäksi myös hyötyjä joita kaikki uskontokunnat eivät voineet ansaita.

Ensinnäkin molemmat näistä teksteistä tuovat esille sen, että *dhimmeille* sekä *mudéjareseille* oli turvattu sekä henki että omaisuus. Ehtona tälle turvalle oli se, että noudatti tekstin asettamia lakeja ja ehtoja. *Pact of Umarista* tämä suojelulupaus löytyy heti tekstin alkupuolelta:

”Minä, ja kaikki muslimit, lupamme sinulle ja kanssakristityillesi turvallisuuden niin kauan kuin sinä ja he pitävät ehdot, jotka me teille määräämme.”⁷⁵

Umarissa tuodaan myös esille, että kristittyjen henkeä ja omaisuutta suojellaan samalla tapaa, kuin muslimit suojelisivat omaa omaisuuttaan:

”Me suojelemme sinua ja sinun lainmukaista (teidän lakinne mukaista) omaisuutta ketä tahansa vastaan, muslimi tai ei, joka yrittää tehdä väärin sinua kohtaan, kuten me suojelemme itseämme ja omaa omaisuuttamme; meidän päätöksemme sitä kohtaan tulee olemaan sama, kuin päätöksemme omaa omaisuuttamme ja itseämme kohtaan.”⁷⁶

Myös *Siete Partidasissa* muslimien asema tuodaan esille heti heitä käsittelevän osion alussa laissa I, jossa tuodaan eksplisiittisesti esille se, että niin kauan, kuin *Siete Partidasin* lakeja noudatti, oli heille taattu turvallisuus, sekä itseään, että omaisuuttaan kohtaan:

”Vaikka maurit eivät tunnusta hyvää uskontoa, niin kauan, kun he asuvat kristittyjen keskuudessa heidän turvallisuutensa vakuutettuna, heidän omaisuuttansa ei saa varastaa heiltä tai viedä väkivalloin; ja me määräämme, että kuka tätä lakia rikkoo, tulee hänen maksaa kaksinkertainen summa sen arvosta, mitä hän vei.”⁷⁷

---

⁷⁵ *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 12.

⁷⁶ *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 15.

⁷⁷ *Siete Partidas* teoksessa Burns 2000e, 1438.

Huomionarvoista on myös se, että näissä lainauksissa molemmista teksteistä tuodaan turva myös hallitsevan kulttuurin jäseniä vastaan. Jos siis kristitty rikkoi *mudéjarea* tai muslimi *dhimmiä* kohtaan, sai hän siitä rangaistuksen. Edellä esitellyn suojellun aseman saamisen lisäksi toinen etuoikeus, joka *mudéjaresien* ja *dhimmien* asemaan kuului, oli etuoikeus harjoittaa omaa uskontoaan⁷⁸.

Lisäksi molemmista löytyy myönnytys oikeuteen hallinnoida vähemmistökulttuurin sisäisiä asioita oman lain pohjalta. Vaikka *Partidasissa* tätä oman lain alaisuutta ei tuoda suoraan esille, elettiin Alfonson kuningaskunnassa kuitenkin sisäisesti hallittujen erillisten kristittyjen, juutalaisten ja muslimien yhteisöjen alaisuudessa. Eli vaikka *mudéjaresit* elivät Alfonson kuningaskunnassa kristittyjen lakien alla, oli kuitenkin heillä samalla oma yhteisönsä, joka hallitsi itseään sisäisesti islamilaisen lain pohjalta.⁷⁹

Umarissa tämä oikeus kristityille tuodaan eksplisiittisesti esille:

”Jos sinä, tai joku muu vääräuskoinen pyytää arvostelmaa, me annamme sen muslimien lain mukaisesti; jos meitä ei lähestytä, me emme puutu teidän välisiin asioihinne.”⁸⁰

Tästä lainauksesta oman lakijärjestelmän ja hallitsevan lakijärjestelmän päällekkäisyys tulee esiin erinomaisesti: jos hallitsevan kulttuurin lakia ei tarvinnut käyttää, sai vähemmistökulttuuri elää oman lakinsa mukaan.

Tämän suojellun aseman ja sen hyötyjen esiintuomisen jälkeen molemmissa teksteissä esitellään sitä, mitkä ne ehdot ovat, joiden mukaisesti vähemmistökulttuurin edustajan tulee elää. Osa näistä ehdoista on vakavampia ja niistä saa kovimmat rangaistukset: *Partidasin* mukaan kuolemanrangaistuksen ja *Umarin* mukaan menettää *dhimmi*-aseman. Se, mitä nämä vakavammin otettavat ehdot ovat, on suhteellisen yhtenäistä näiden kahden tekstin välillä.

Ensinnäkin molemmissa painotetaan sitä, että hallitsevan kulttuurin uskontoa ei saa herjata. *Umarissa* herjaamisen kielto tuodaan esille siten, että kielletään sanomasta mitään sopimatonta Muhammadista, Koraanista, tai islamista uskontona ylipäätään. Samalla tavalla *Siete Partidasissa* kielletään puhumasta ”pahaa Herramme Jeesuksen Kristuksen uskosta, jonka kristityt tunnustavat.”⁸¹

---

⁷⁸ Siete Partidas aihe XXIV laki II, aihe XXV laki I teoksessa Burns 2000e, 1433, 1438. Pact of Umar teoksessa Tritton 2008, 13-14.

⁷⁹ Burns 2000e, 26.

⁸⁰ Pact of Umar teoksessa Tritton 2008 13.

⁸¹ Siete Partidas aihe XXIV laki II, aihe XXV laki I teoksessa Burns 2000e, 1433, 1438.

Vallassa olevan uskonnon kunnioitusta painotetaan muillakin tavoin: vähemmistökulttuurin omaa uskontoaan ei saanut julkisesti harjoittaa siten, että se häiritsisi valtaa pitäviä. *Umarissa* tähän teemaan liittyviä kieltoja tuodaan esiin useita:

”Ette saa pitää muslimien kaupungissa esillä ristiä tai pitää paraattia epäjumalallesi, tai rakentaa kirkkoa, tai järjestää yhteistä rukoushetkeä, tai hakata nakuja (pieni rumpu), tai käyttää vääräuskoista puhuttasi Jeesuksesta, Marian pojasta, yhdellekään muslimille.”⁸²

Partidasissa ei olla yhtä tarkkoja, vaan mainitaan vain, että ei saa saarnata kristitylle uskonnostaan, tavoitteena käännättää hänet.⁸³

Toinen molemmista teksteistä esiin nouseva teema, jolla on vakavat seuraukset, on muslimien ja kristittyjen väliset seksuaaliset suhteet. Sekä *Umarissa* että *Partidasissa* kielletään vähemmistökulttuurin miesten ja hallitsevan kulttuurin naisten väliset suhteet. *Umarissa* yksiselitteisesti kielletään nämä suhteet kokonaan:

”Jos joku [kristityistä] suorittaa haureutta tai menee naimisiin musliminaisen kanssa, [...] hän on rikkonut sopimuksensa, ja hänen elämänsä ja omaisuutensa ovat lain ulkopuolella.”⁸⁴

Partidasissa näistä suhteista puhutaan lain X yhteydessä. Tämän lain mukaan, jos nainen on neitsyt tai prostituoitu, on ensimmäisellä kerralla tuomio kevyempi, mutta seuraavalla kuolema. Naimisissa olevan tai lesken kanssa suhteesta saa kuolemantuomiorangaistuksen heti ensimmäisestä kerrasta.

Näiden lisäksi *Umarissa dhimmi*-aseman menettämiseen johtavia rikkeitä ovat: muslimin ryöstäminen päätiellä, muslimin käännättäminen pois uskostaan, muslimien vihollisen auttaminen joko sotilaana tai esittelemällä heidän heikkouksiaan tai vakoojan suojeleminen.⁸⁵ Nämä eivät muuten näydy *Partidasissa*, paitsi että kristittyä ei myöskään saa käännättää pois uskostaan.⁸⁶

Se, mitkä rikkeet nähtiin kaikkein vakavimpina, näyttäisi olevan hyvin samankaltaista kristittyjen ja muslimien välillä. *Umarissa* kieltoja eritellään paljon tarkemmin, mutta ajatus tuntuisi molemmissa olevan sama: hallitsevan kulttuurin uskontoa tulee kunnioittaa, ja tähän kunnioitukseen kuuluu herjaamisen lisäksi myös vähemmistöuskonnon pitäminen pois valtakulttuurin silmistä. Myöskään hallitsevan kulttuurin naisiin ei saanut koskea ja jäseniä käännättää.

Yksi merkittävä ero kuitenkin löytyy. *Pact of Umarissa* esitellään yksi, heille ehkä jopa merkittävin ehto, jota kristittyjen laista ei löydy. Tämä ehto on *dhimmeille* pakollisen, heille erityisen *jizya*-veron

---

⁸² *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 13-14.

⁸³ *Siete Partidas* aihe XXIV laki II, aihe XXV laki I teoksessa Burns 2000e, 1433, 1438.

⁸⁴ *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 12.

⁸⁵ *Pact of Umar* teoksessa Tritton 2008, 12.

⁸⁶ *Siete Partidas* aihe XXIV laki VII, aihe XXV laki IV teoksessa Burns 2000e, 1435, 1439.

maksaminen. *Umarissa* määrätään, että jokaisen kristityn tuli maksaa *jizya* joka vuosi. Köyhyys ei ollut syy jättää tämä vero maksamatta, vaan: ”Jos sinulla on jotakin, otamme sen.” Ainoat, joiden ei tarvinnut tätä veroa maksaa, olivat alle 15-vuotiaat, hullut ja orjat, mutta heillekin maksuvelvollisuus astui voimaan heti, kun he kasvoivat aikuisiksi, paranivat tai vapautuivat.⁸⁷ *Jizyan* kerääminen perustuu Koraaniin, jossa suurassa 9 jakeessa 29 sanotaan:

”Taistelkaa niitä Kirjan ihmisiä vastaan, jotka eivät usko Jumalaan eivätkä viimeiseen päivään, eivät pidä kiellettynä sitä, minkä Jumala ja Hänen lähettiläänsä ovat kieläneet, eivätkä ota uskonnokseen totuuden uskontoa. Taistelkaa heitä vastaan, kunnes he maksavat nöyrinä veronsa.”

Tällä *dhimmien* maksamalla verolla olikin valtava merkitys muslimien valloituspolitiikalle. Muhammadin kuoleman jälkeen, kun hänen seuraajansa alkoivat levittää islamia Arabian niemimaan ulkopuolelle, ei pakkokäännätyminen ollut järkevää poliittisen vallan levittämiseksi. Tämä johtui siitä, että muslimien hallinnon alla muslimeilla oli verovapaus, kun taas ei-muslimien tuli maksaa tämä suojelun edellytyksenä ollut vero. Jos siis kaikki alkuperäisväestön edustajat olisivat kääntyneet muslimeiksi, olisi vallanpitäjiltä kadonnut merkittävä tulonlähde. Siispä kuten Koraanissakin vaadittiin, oli järkevämpää hallita nöyriä veroja maksavia pakanoita, kuin pakkokäännätyä kaikki alamaiset islamiin.⁸⁸ Tämä haluttomuus käännätyä kaikki ei-muslimit islamiin, heijastuu myös *Umariin*, jossa oman uskonnon säilyttäminen on sallittu.

Pakkokäännätyt ei näyttäytyä hyvänä vaihtoehtona myöskään *Partidasissa*. Tässä tekstissä useammassa laissa esitelläänkin sitä, miten juutalaiset ja muslimit tulisi käännätyä, mutta tämän käännätyksen ei saa tapahtua pakon kautta, vaan rauhanomaisesti⁸⁹. Juutalaisten kohdalla tämä tuodaan esille laissa VI, jossa rauhanomaisen käännätyksen hyöty perustellaan sillä, että jos käännätytään pakolla, ei uskontoa voi rakastaa ja arvostaa:

”Voimaa tai pakkoa ei tule käyttää millään tapaa juutalaista vastaan taivutellakseen häntä kääntymään kristityksi: vaan kristittyjen tulee käännätyä hänet Herramme Jeesuksen Kristuksen uskoon käyttäen Pyhien Kirjoitusten tekstejä, ja ystävällisin sanoin, sillä kukaan ei voi rakastaa ja arvostaa palvelusta, joka on hänelle tehty pakottamalla.”

---

⁸⁷ Pact of Umar teoksessa Tritton 2008, 13-14.

⁸⁸ Hämeen-Anttila 2006, 61.

⁸⁹ Siete Partidas aihe XXIV laki VI, aihe XXV laki II teoksessa Burns 2000e, 1435 ja 1438.

Muslimien kohdalla laissa II käytännössä toistetaan vain uudelleen tämä sama ajatus.⁹⁰ On kuitenkin huomionarvoista, että vaikka *Paridasia* käytettiin Espanjassa vielä uuden ajan alun jälkeenkin, ei tämä siinä esitetty *mudéjarejen* oikeus pitää uskontonsa jatkunut Granadan kaatumisen jälkeen.

Kaiken kaikkiaan määräykset *Umarissa* tuntuvat olevan ehdottomampia, kuin *Partidasissa*. *Partidasissa* vakavimpia ehtoja on vähemmän, eikä minkään lain rikkomisesta joudu kristittyjen lakijärjestelmän ulkopuolelle. Tritton kuitenkin huomauttaa, että vaikka *Umarissa* esitelläänkin useita asioita, jotka johtavat *dhimmi*-aseman menettämiseen ja näin lain ulkopuolelle joutumiseen, käytännössä näin tapahtui vain harvoin. Lakimiehien keskuudessa ei elänyt selkeää konsensusta siitä, minkä rikkeen todella pitäisi johtaa *dhimmi*-aseman menettämiseen, vaan näkemyksiä aiheesta oli useita. Esimerkiksi osan mielestä vain *jizya*-veron maksamatta jättäminen oli riittävä syy aseman menettämiseen ja toisten mielestä riittävä perustelu oli islamin ja sen oppien herjaaminen. Muslimien lait, kuten myös heidän muut *Pact of Umarin* kaltaiset lakinsa *dhimmeille*, olivat usein myös hallitsijan oikkujen armoilla. Toisin sanoen se, kuinka tarkasti näiden lakien toteutumista seurattiin, riippui siitä, kuinka kiinnostunut sillä hetkellä hallitsija niistä oli. Kun hallitsijan kiinnostus suuntautui muualle, muuttui arki myös lakien suhteen rennommaksi.⁹¹ Eli vaikka laki esiintyikin armottomana ja pikkutarkkana, ei käytäntö todellisuudessa, ainakaan aina, ollut sen mukaista. Tämä nostaakin metodiluvussa esiin tuodun kysymyksen ilmoille siitä, minkälainen suhde oli käytännön ja teorian välillä sekä muslimien että kristittyjen hallinnoimalla alueella.

6. Yhteydet ja erot teksteissä *Pact of Umar* ja *Siete Partidas*

Pact of Umarin ja *Siete Partidasin* esittelemien oikeuksien ja velvollisuuksien pohjalta on mahdollista tarkastella tekstien takana piileviä periaatteita ja tarkoituksia. Nämä tekstit välittävät aikansa arvoja ja ajatuksia suhteessa *dhimmeihin* ja *mudéjareihin* esimerkiksi sen kautta, minkälaisia asioita heiltä odotettiin ja millä tavalla toisesta puhuttiin. Tarkastelen seuraavaksi vertaillen *Umaria* ja *Partidasia* tämän kehyksen kautta. Teemat, joiden pohjalta tarkastelu tapahtuu, ovat seuraavat: muslimien ja kristittyjen yhteiselo ja erottautuminen, lakien universaalius ja paikallisuus, sekä kuvat ja käsitykset toisesta.

---

⁹⁰ Siete Partidas aihe XXV laki II teoksessa Burns 2000e, 1438.

⁹¹ Tritton 2008, 16.

6.1 Yhteiselo ja erottautuminen

Sekä muslimien että kristittyjen hallitsemilla alueilla vallitsi kaksijakoisuus: samalla hetkellä yhdistyttiin saman hallinnon ja lain alaisuuteen, mutta samalla myös pyrittiin pitäytymään omina erillisinä yhteisöinä. Tämä kaksijakoisuus näyttäytyy myös *Siete Partidasissa* sekä *Pact of Umarissa*.

Kuten jo aikaisemmin kävi ilmi, *Siete Partidasin* tekijä Alfonso X:llä oli isältään peritty tavoite yhdistää kuningaskuntansa alueella asuvat eri kulttuurit saman lain alle. Samalla tavoite oli pitää yllä suvaitsevaa politiikkaa ja molemminpuolista kunnioitusta eri uskontokuntien välillä. Alfonson kuningaskunnasta muodostuikin isänsä esimerkkiä noudattaen sulatusastia erilaisille kulttuureille. Hän painotti sosiaalisten suhteiden säilymistä, sekä kaikkien kolmen uskonnollisen kulttuurin, kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin, käyttämistä tieteen ja taiteen kehityksen hyväksi. Tässä *Siete Partidasilla* oli iso rooli, sillä tämän tekstin kautta nämä kolme edellä mainittua uskontokuntaa saatettiin saman lakitekstin alaisuuteen.⁹²

Partidasin rooli olikin lähtökohtaisesti eri kulttuureja yhdistävä. On kuitenkin huomionarvoista, että vaikka tavoite oli yhdistää muslimit, juutalaiset ja kristityt saman lain alaisuuteen, elivät nämä yhteisöt kuitenkin pääsääntöisesti erillään toisistaan omissa yhteisöissään. Vaikka teoreettisesti León-Kastiliassa eri kulttuurit elivät rinta rinnan, käytännössä juutalais- ja muslimivähemmistöt olivat omat pienoisyhteiskuntansa omine käytäntöineen ja kulttuureineen.⁹³ Näissä erillisissä yhteisöissä elettiin oman sisäisen hallinto ja lakisysteemin, sekä uskonnollisen elämäntavan mukaan, jos tilanne ei koskettanut kristittyjä.⁹⁴

Sama näyttäytyy myös *Umarissa*, kuten jo luvussa 3.2. esitellystä lainauksesta kävi ilmi. Onkin mahdollista nähdä tämä 1200-luvun Iberiassa valinnut järjestelmä, jossa eri kulttuureilla oli omat itse hallitut yhteisönsä, muslimien *dhimmi*-järjestelmän kaltaisena.⁹⁵ Click⁹⁶ esittääkin, että kristityt perustivat oman mallinsa vähemmistökulttuureille juurikin muslimien *dhimmi*-aseman pohjalta.

Vaikka *Partidasin* rooli lakitekstinä oli yhdistävä, välittyi siitä myös juutalaisia ja muslimeja hallitsevasta kristitystä kansasta erottava tavoite. Ensinnäkin vähemmistöuskontojen kannattajilta on kielletty omaamasta virkaa joka olisi korkea-arvoisempi, kuin kristityillä. Syy tähän on se, että he eivät saaneet olla asemassa, jossa voisivat alistaa kristittyjä. Tämä tuodaan esiin jo neljännen partidan aiheessa XXI: orjuus, jossa laki VIII sanoo seuraavasti: ”Kumpikaan, juutalainen tai mauri, ei voi

---

⁹² Martínez 2010, 3-5.

⁹³ Martínez 2010, 4-6.

⁹⁴ Burns 2000e, 26.

⁹⁵ Nirenberg 1996, 21.

⁹⁶ Click 1979, 168-169.

pitää kristittyä orjana.” Tämän vaatimuksen lisäksi juutalaiset, ja oletettavasti myös muslimit, eivät saa syödä tai juoda yhdessä kristittyjen kanssa, eikä kylpeä kristittyjen seurassa.⁹⁷

Tämä erottelun painottaminen välittää kuvaa siitä, että kristityille oli tärkeää, että juutalaiset ja muslimit olivat alempiarvoisessa asemassa suhteessa heihin. Samanlainen erottelu ja sen hierarkiaa vahvistavat konnotaatiot löytyvät myös *Umarista: dhimmit* olivat selkeästi vähempiarvoisia verrattuna hallitsevaan muslimiväestöön. Tekstissä tämä näyttäytyi vaatimuksena siitä, että kristityt eivät saaneet kulkea keskellä tietä tai johtaa kokousta. Tässä pääsääntöisesti tarkastelemassani *Kitāb al-Ummīn* versiossa *Pact of Umarista* ei löydy muita esimerkkejä siitä, miten kristittyjen tuli ilmentää alempiarvoisuuttaan, mutta useissa muissa Trittonin⁹⁸ esittelemistä versioissa löytyy vielä yksi esimerkki: kristittyjen talojen tuli olla matalampia, kuin muslimien.

Vähemmistökansaa pyrittiin käytänteiden lisäksi erottamaan hallitsevasta kansasta myös visuaalisesti. *Partidasissa* juutalaisia koskeva laki XI määrää, että juutalaisten tulee pukeutua merkkiin, joka erotti heidät kristityistä. Iberiassa tämä erottava merkki oli keltainen hattu.⁹⁹ Muslimeista ei samanlaista lakia tekstistä löydy, mutta en kuitenkaan usko tämän puutteen johtuvan siitä, että kristityt eivät olisi kokeneet tärkeäksi erottautua heistä, sillä kuten aikaisemmin perustelin, muslimien kohdalla todennäköisesti ollaan oltu vielä tiukempia, kuin juutalaisten. Todennäköisemmin syy tähän puutokseen perustuu siihen, että toisin kuin juutalaiset, kristityssä Iberiassa muslimit asuivat maaseudulla.¹⁰⁰ Kaupungissa kristittyjen keskuudessa asuvat juutalaiset toivat läheisyydellään uhkia, mikä sanotaan suoraan heitä koskevassa laissa XI: ”Monia rikoksia ja sopimattomia asioita tapahtuu kristittyjen ja juutalaisten välillä, sillä he asuvat yhdessä kaupungeissa[.]”¹⁰¹

Myös *Umarissa* esitellään tapoja, joilla kristityt pyrittiin selkeästi erottamaan muslimeista. Tämä näyttäytyy erityisesti kristityn pukeutumista määräävässä kohdassa, jossa kristityt määrätään pukeutumaan *zunnariin*, joka oli kristityille erityinen vyö¹⁰². *Zunnar* puettiin vaatteiden päälle siten, että se oli selkeästi nähtävissä. Kristittyjen tuli myös käyttää erilaista hattua (kalansuwas), ja ratsataan erilaisella satulalla ja eri tavalla, kuin muslimit.¹⁰³ Tätä *dhimmeille* (ja näin myös kristityille) erityistä tapaa ratsastaa esitellään tarkemmin *Hisba*-manuaalissa,¹⁰⁴ sekä Buckleyn kommentissa¹⁰⁵ siitä:

---

⁹⁷ Siete Partidas aihe XXIV laki VIII teoksessa Burns 2000e, 1436.

⁹⁸ Tritton 2008, 5-10.

⁹⁹ Siete Partidas aihe XXIV laki XI teoksessa Burns 2000e, 1437.

¹⁰⁰ Burns 2000 A, 38.

¹⁰¹ Siete Partidas aihe XXIV laki XI teoksessa Burns 2000e, 1437.

¹⁰² Buckley 1999, 122.

¹⁰³ Pact of Umar teoksessa Tritton 2008, 14.

¹⁰⁴ Teoksessa Buckley 1999, 122.

¹⁰⁵ Buckley 1999, 122.

dhimmit eivät saaneet ratsastaa hevosilla, vaan ainoastaan muulilla tai aasilla. Lisäksi satulan tuli olla sivusatula, eikä sitä saanut koristella.

Oli siis tärkeää, että *dhimmit* ja *mudéjaresit* olivat selkeästi erotettavissa hallitsevasta kulttuurista. Tämä erottautuminen omiksi yhteisöikseen oli ominaista keskiaikaisessa muslimien ja kristittyjen kohtaamisessa. Omiksi kollektiiveiksi erottautuminen perustui assimiloitumisen pelkoon puolin ja toisin: pelättiin, että oma kulttuuri katoaa toisten kulttuurien vaikutuksesta. Näin syntyi rinnakkaisia, melko itsenäisiä yhteisöjä, joilla oli omat lailliset, hallinnolliset ja juhlalliset systeeminsä. Mutta vaikka kuinka pyrittiin erottautumaan omiksi erillisiksi yhteisöiksi vaikutteiden pelossa, käytännössä vaikutussuhteita ei voinut estää, sillä nämä kolme kulttuuria olivat jatkuvassa kohtaamisessa ja assimilaatiossa keskenään.¹⁰⁶

6.2 Lakien universalisuus ja paikallisuus

Siete Partidas syntyi, kuten aikaisemmin todettiin, tarpeesta yhdistää kuningaskunnan monimuotoiset alueet yhtenäisen lain avulla kaupunkien omien tapalakien, *fuerojen* sijaan. Alfonson taistelu *Fuerojen* tuomaa pirstaloitunutta lakikirjoa vastaan sai alkunsa 1254, kun hänen ensimmäiset koko kuningaskuntaansa kattavat lakiteoksensa *Espéculo* ja *Fuero Real* otettiin käyttöön. Myöhemmin tämän aseman otti *Siete Partidas*. Näiden kolmen lakiteoksen kautta Alfonso pyrki mahdollistamaan yhtenäisen lain, sekä oikeuden ja rauhan ylläpidon koko kuningaskunnassaan. Samalla oli mahdollista varmistaa lain universalisuus kuningaskunnan sisällä.¹⁰⁷

Partidas oli Alfonson valtakauden aikaan kuitenkin varsin paikallinen lakiteksti, sillä se kattoi vain hänen kuningaskuntansa rajat. Sitä ei näin voi kuvailla universaliksi siinä mielessä, että kaikki kristityt käyttäisivät samankaltaista lakijärjestelmää. Ja vaikka *Partidasin* ja kahden muun Alfonson lakitekstin pohjana toimi roomalainen laki, ja erityisesti lakiteksti *Corpus iuris civilis*,¹⁰⁸ ei se kuitenkaan ole osana yhtenäistä oman uskontokuntansa sisällä universaalia lakijärjestelmää, kuten Koraaniin pohjaava *Pact of Umar*.

Koraanin merkitys *Umarille* näyttäytyy erityisesti siinä, että *dhimmi*-asema suojeltuna perustuu Koraaniin. Ensinnäkin *dhimmien* rauhanomainen kohtelu, sekä kristittyjen ja juutalaisten mahdollisuus kirjauskonnon kannattajina saada tämä asema, näyttäytyy esimerkiksi suurassa 2. Suuran 2 jakeessa 109 esitetään, että uskovien tulisi olla anteeksiantavaisia kristittyjä ja juutalaisia kohtaan ja rankaiseminen tulisi jättää jumalalle:

---

¹⁰⁶ Burns 2000e, 27.

¹⁰⁷ Burns 2000a, 31-38.

¹⁰⁸ Burns 2000a, 31.

”Monet Kirjan väestä¹⁰⁹ toivoisivat kateuttaan saavansa teidät kääntymään taas pakanoiksi, vaikka ovatkin nähneet totuuden. Antakaa heille silti anteeksi ja olkaa pitkämielisiä, kunnes Jumala ratkaisee asian.”

Sama viesti löytyy myös samasta suurasta jakeesta 113:

”Juutalaiset sanovat: ’Kristittyjen usko ei perustu mihinkään.’ Kristityt sanovat: ’Juutalaisten usko ei perustu mihinkään.’ Silti he kaikki lukevat Kirjaa! Samoin sanovat tietämättömät, mutta ylösnousemuksen päivänä Jumala ratkaisee heidän kiistansa.”

Tämän myötä on helppo ymmärtää, miten pohja rauhansopimuksille ja rauhanomaiselle yhteiselolle, perustuu Koraanin sanaan.

Jo aikaisemmin esille tulleen *jizya*-veron kohdalla voikin huomata sen, kuinka muslimien lait vähemmistökulttuureille olivat universaalit. Tämä vero löytyykin ajasta ja paikasta riippumatta useista eri lähteistä, ja sen pohja on myöskin Koraanissa¹¹⁰. *Jizya*-vero löytyykin *Pact of Umarin* eri versioista, joten vaikka muuten niissä onkin eroja.¹¹¹ *Umarin* ja Koraanin lisäksi *jizya* veroa esitellään myös *Hisba*-manuaalissa.¹¹²

Muslimien lakijärjestelmä onkin paljon universaalimpi ja muuttumattomampi, kuin kristityillä, ja juurikin siitä syystä, että se pohjaa Koraaniin. Esimerkiksi *dhimmi*-asema oli huomattavan samankaltainen ajassa ja paikassa. Vastakohtaisesti kristittyjen keskuudessa ei tällaista normia ole. Lait muodostuivatkin paikallisten hallitsijoiden määräyksiin, ja usein eri hallitsijoiden välillä oli vaihtelevuutta.¹¹³

6.3 Näkemykset toisesta

Kristittyjen ja muslimien lakitekstien pohjalta voi myös tarkastella sitä, miten nämä kaksi uskontokuntaa näkivät toisensa ja erityisesti miten he näkivät toistensa uskonnot. Tämän tarkastelun pohjana on hedelmällistä analysoida lakitekstien sanavalintoja. Lisäksi on hyödyllistä tehdä tarkastelua verraten näiden kahden uskontokunnan käsityksiä toistaan, sekä käsityksiä juutalaisuudesta.

Sekä juutalaisia että muslimeja asui Iberian niemimaalla 1200-luvulla, ja vaikka periaatteessa molemmilla oli sama vähemmistökansan asema, *Partidasista* välittyy näistä uskontoryhmistä hyvin

---

¹⁰⁹ Kirjan väki tässä tarkoittaa siis *dhimmejä*, joilla kirjauskonto.

¹¹⁰ Koraanin kohta, jossa *jizyan* pohja löytyy, on jo aikaisemmin luvussa 5.2 lainattu suuran 9 jae 29.

¹¹¹ Tritton 2008, 5-16.

¹¹² Buckley 1999, 122-123.

¹¹³ Click 1979, 169.

erilainen kuva: juutalaisista puhutaan huomattavasti suopeammalla sävyllä, kuin muslimeista.¹¹⁴ Juutalaisia käsittelevän aiheen alussa heitä kuvataan kansana, jotka eivät usko kristukseen, ja näin loukkaavat jumalaa. Mutta kun tätä kuvausta verrataan muslimien kuvaukseen, on juutalaisten esittely huomattavasti myönteisempi. Muslimien kohdalla tuodaan nimittäin esille se, että myös heidän uskontonsa on loukkaus jumalaa vastaan, mutta toisin kuin oikeassa uskonnossa kiinni olevat juutalaiset, muslimien usko on myös typerää (foolish). Lisäksi laissa IV, joka käsittelee muslimiksi kääntymisestä seuraavia rangaistuksia, tuodaan esille se, että muslimiksi kääntymiseen syynä on järkensä menettäminen:

”Miehet tulevat toisinaan hulluiksi ja menettävät harkintakykynsä ja ymmärryksensä, kuten esimerkiksi he valittavat henkilöt, jotka ovat menettäneet toivonsa kaikesta, ja kieltävät uskonsa herraamme Jeesus Kristukseen ja kääntyvät maureiksi[.]”

Juutalaisten kohdalla kristityn kääntymistä kuvataankin vain sanomalla, että se on valitettavaa (unfortunate).¹¹⁵

Sekä juutalaiseksi että muslimiksi kääntymisen rangaistus on *Partidasin* mukaan kuitenkin sama, eli kuolemantuomio.¹¹⁶ Onkin mielenkiintoista, että vaikka molemmat rikkeet kääntyä juutalaiseksi tai muslimiksi näyttäytyvät rangaistuksensa puolesta yhtä suurilta, viittaisivat sanamuodot siihen, että juutalaisuus ei ollut yhtä paha asia, kuin muslimina olo.

Partidas on myös säädöstensä kohdalla tiukempia muslimeja kuin juutalaisia kohtaan. Esimerkiksi juutalaisille oli sallittua rakentaa synagogia kristittyjen alueelle, tosin vain kristittyjen luvalla. Myös vanhat tuhotut synagogat sai kunnostaa, kunhan niitä ei rakennettu korkeammiksi tai koristellummaksi kuin aikaisemmin. Kristittyjä jopa kiellettiin häiritsemästä tai vahingoittamasta synagogia, sillä siellä julistetaan jumalan nimeä.¹¹⁷ Muslimien moskeijoita kohtaan ei samanlaista oikeutta ollut. Ensimmäisessä Muslimeja koskevasta laeista sanotaankin suoraan:

”Maureilla taas ei saa olla moskeijoita kristittyjen kaupungeissa [...]. Heidän aikaisemmin omistamansa moskeijat tulevat kuulumaan kuninkaalle [.]”¹¹⁸

Kristityt näyttäisivät siis olevan sallivampia juutalaisia kohtaan, sillä heidän uskontonsa on ”oikeampaa” kuin muslimien. Kristittyjen juutalaisten suosiminen ei kuitenkaan perustunut

---

¹¹⁴ Burns 2000 E, 26-33.

¹¹⁵ Siete Partidas aihe XXIV johdanto ja laki VII, aihe XXV johdanto ja laki IV teoksessa Burns 2000e, 1433-1435, 1438-1439.

¹¹⁶ Siete Partidas aihe XXIV laki VII, aihe XXV laki IV teoksessa Burns 2000e, 1435, 1439.

¹¹⁷ Siete Partidas aihe XXIV laki IV teoksessa Burns 2000e, 1434.

¹¹⁸ Siete Partidas aihe XXV laki I teoksessa Burns 2000e, 1438.

pelkästään näihin opillisiin samankaltaisuuksiin, vaan myös näiden kahden uskonnon pitkään yhteiseen historiaan, sillä juutalaiset olivat eläneet Iberiassa jo ennen kuin muslimit saapuivat alueelle. Juutalaisten asema oli myös vakiintunut kruunun alaisuuteen, mikä lähensi hallitsijan ja juutalaisten välistä suhdetta.¹¹⁹ Juutalaiset muodostuivatkin ikään kuin monarkkien omaisuudeksi ja palvelijoiksi, mutta samalla monarkin suoran suojelun alle.¹²⁰

Tätä pitkää yhteistä historiaa, mutta myös uskonnollisiin oppeihin liittyvää kitkaa, tuodaan esiin myös *Partidasissa*:

”Syy, miksi kirkko, hallitsijat, kuninkaat ja prinssit antavat juutalaisten asua heidän keskuudessaan ja kristittyjen kanssa, on se, että he ovat aina asuneet niin sanotusti vangittuina, sillä oli jatkuvasti miesten mielissä, että he olivat niiden jälkeläisiä, jotka ristiinnaulitsivat herramme Jeesus Kristusken.”¹²¹

Kristityt suhtautuivat siis myönteisemmin juutalaisiin, kuin muslimeihin sillä perusteella, että juutalaisilla oli pidempi historia kristittyjen kanssa, ja heillä oli opillisia yhteyksiä. Tämä ei kuitenkaan ollut ainoa syy, vaan myös se, että muslimit olivat edelleen sotilaallinen uhka, vaikutti negatiiviseen kuvaan *mudėjareista*.¹²²

Pact of Umar on sanavalinnoiltaan huomattavasti neutraalimpi, kuin *Partidas*. Siinä sanavalintojen pohjalta ei voi tehdä analyysiä kristityistä välittyvästä kuvasta, eikä myöskään verrata käsityksiin juutalaisista, sillä heistä ei tässä tekstissä lainkaan puhuta. Näitä molempia aspekteja on kuitenkin mahdollista tarkastella jo aikaisemmin esiin tulleiden tekstien, Koraaenin ja *Hisba*-manuaalin, kautta.

Ensinnäkin näissä molemmissa teksteissä esiintyy vaatimus siitä, että *dhimmien*, ja näin siis myös kristittyjen, tulee olla nöyriä muslimeja kohtaan. Koraaanissa suurassa 9 jakeessa 29 sanottiinkin: ”Taistelkaa heitä vastaan, kunnes he maksavat nöyrinä veronsa.” *Jizya*-veron maksaminen nöyränä löytyy myös *Hisba*-manuaalista, jossa kerrotaan, kuinka viranomaisten tulisi kerätä tämä vero siten, että veron keräävän viranomaisen tulee seistä *dhimmin* edessä, läpsäistä tätä kaulaan ja sanoa: ”Maksa *jizya*, vääräuskoinen.” *Dhimmin* tehtävä oli ojentaa maksu nöyrästi ja alistuen.¹²³ Erityisesti *Hisba*-manuaalin lainauksen perusteella voikin päätellä, että kristitty koettiin alempiarvoiseksi muslimeihin nähden, ja tämä vääräuskoisuus oli siinä merkittävänä syynä.

---

¹¹⁹ Nirenberg 1996, 22, 28.

¹²⁰ Cohen 2008, 45-46.

¹²¹ Siete Partidas aihe XXIV laki II teoksessa Burns 2000e, 1433.

¹²² Burns 2000e, 26.

¹²³ Hisba-manuaali teoksessa Buckley 1999, 122-123.

Kuten *Partidasissa* korostettiin muslimien uskontoa huonona ja erehtyneenä, myös Koraanissa esitellään kristittyjen ja juutalaisten opillista erheellisyyttä. Muhammad näki itsensä yhtenä juutalais-kristillisen tradition profeettana, eli alun perin hän ei erottanut herättämäänsä liikettä omaksi uskontokunnakseen, vaan uskoi juutalaisten ja kristittyjen siirtyvän seuraamaan häntä, olihan hän saanut tuoreimman ilmoituksen suoraan jumalalta. Mutta kun juutalaiset ja kristityt eivät lähteneet seuraamaan Muhammedia, syntyi välirikko ja islamin hyväksyntä kristittyjä ja juutalaisia kohtaan alkoi laskea aste asteelta.¹²⁴ Nämä uskontokunnat näyttäytyvätkin erehtyneinä kun he eivät tunnista Muhammain todellisenä profeettana. Esimerkiksi suurassa 2 jakeessa 87 tuodaan esille, kuinka juutalaiset ja kristityt ovat jo aikaisemmin kuulleet jumalan totuuden, mutta ovat sitä vääristelleet:

”Me lähetimme Moosekselle Kirjan ja lähetimme hänen jälkeensä muita lähettäjiä. Jeesukselle, Marian pojalle, me annoimme selkeät todisteet ja vahvistimme häntä pyhällä hengellä. Niskuroitteko joka kerran, kun lähettäjä tuo teille käskyjä, joista ette pidä? Toiset te kielsitte, toiset tapoitte.”

Eli sekä kristityt että muslimit näkivät toisensa uskonnossaan erehtyneenä, ja tästä syystä negatiivista kohtelua ansainneena. Näiden tässä luvussa tuotujen esimerkkien lisäksi aikaisemmin tuotiinkin esille sitä, kuinka sekä kristityillä että muslimilla oli tarve myös painottaa säädöksiä avulla ylemmyyttään vähemmistökulttuureihin. Esimerkiksi sillä, missä viroissa sai toimia tai kuinka korkeita talot saivat olla, pyrittiin tekemään selväksi se, ketkä ovat ylempi- ja ketkä alempiarvoisia.

7. Yhteenveto

Pact of Umar ja *Siete Partidas* ovat ajallisen ja maantieteellisen kontekstinsa eroista huolimatta teksteinä erittäin samankaltaiset. Niissä molemmissa esitellään ehtoja sille, miten suojellun asemassa elävien vähemmistökulttuurien edustajien tuli toimia hallitsevan kulttuurin alaisuudessa, mutta myös tuodaan esille sitä, mitä etuja vähemmistökulttuurin asemassa elämisestä seurasi. *Umarissa* käsitellään näitä säädöksiä kristityille *dhimmi*-asemassa eläneille, ja *Partidasissa* esitellään säädöksiä sekä Iberian juutalaisille, että muslimille, eli *mudéjareille*. Yhtenäistä näissä molemmissa teksteissä on mahdollisuus suojellun asemaan, jossa omaa uskontoaan sai harjoittaa, vaikkakin hallitsevan uskontokunnan silmien alta piilossa, sekä mahdollisuus harjoittaa omaa lakiaan, silloin kun tilanteessa oli osapuolina vain oman uskontokunnan edustajia.

---

¹²⁴ Hämeen-Anttila 2006, 123-126.

Myös ehdoissa suojellun aseman saamiselle on samankaltaisuuksia. Molemmissa painotetaan vallitsevan uskonnon loukkaamattomuutta sekä käännättämisen kieltoa. Ajatus siitä, että vallitsevan kulttuurin uskonto ja näin sen harjoittajat, ovat ylempiarvoisia suhteessa vähemmistökulttuuriin, välittyy myös molemmista teksteistä. Suurena erona ovat kuitenkin muslimien lakien vaatimus *jizya*-verosta; vastaavaa ei *Partidasissa* esiinny. Lisäksi näkemys siitä, millä tavalla vähemmistö on hallitsevan lain sisällä, eroaa *Umarin* ja *Partidasin* välillä. *Partidasissa mudéjaresit* ovat lain alaisuudessa, vaikka sitä rikkoisivatkin. *Umarissa* taas esitellään toisenlainen tilanne: jos lakia rikkoi, menetti suojellun aseman ja joutui lain ulkopuolelle.

Näiden kahden tekstin pohjalta on myös mahdollista tarkastella erilaisia teemoja, jotka ilmentävät keskiaikaisia käsityksiä toisista merkittävistä uskontokunnista, kristinuskosta, islamista ja juutalaisuudesta. *Umarin* ja *Partidasin* pohjalta voikin esittää, että kristityillä ja muslimeilla oli sekä tarve yhdistää hallintonsa alla ollutta kansaa saman lain alle, että toisaalta pitää tiukasti vähemmistökulttuurit erillään omasta vallitsevasta uskontokunnastaan. Lisäksi on mahdollista huomauttaa, että islamiin liittyvät lait ovat paljon yhtenäisempiä ja universaalimpia, kuin kristittyjen lait, joissa ilmeni alueittain suurempaa vaihtelua. Ja viimeiseksi näistä teksteistä voi nähdä sen, että toisten uskontojen harjoittajat näyttäytyivät negatiivisessa valossa, mikä välittyi lakitekstien sanavalintoihin sekä sisältöihin. Tämän negatiivisen kuvan pohja perustuu opillisiin kiistoihin: oliko Jeesus jumalan poika ja oliko Muhammad jumalan viimeinen profeetta.

Tämän tutustumisen pohjalta olisikin erittäin mielenkiintoista tarkastella sitä, millä tavalla nämä normatiiviset lähteet suhteutuvat käytäntöön. Kokemusaineiston pohjalta voisikin tarkastella näiden vähemmistökulttuurina eläneiden kokemuksia kristittyjen ja muslimien lakien alaisuudessa. Erittäin hedelmällisiä tähän tarkasteluun olisivat juutalaisten kokemuksia käsittelevät lähteet, sillä niitä on säilynyt suhteellisen paljon, ja tämän kautta voisi saada yhtenäisen vertailukohdan molempien kulttuurien lakien tarkasteluun.

Lähteet ja kirjallisuus

I PAINETUT LÄHTEET

Koraani. Hämeen-Anttila, Jaakko (suom.). Basam Books 2017, Helsinki.

Pact of Umar. Teoksessa Tritton, A.S., *Caliphs and their Non-Muslim Subjects: a critical study of the Covenant of 'Umar*. Routledge 2008, USA ja Kanada.

Siete Partidas. Teoksessa *Las Siete Partidas, Volume 5 : Underworlds: the Dead, the Criminal, and the Marginalized (Partidas VI and VII)*, toimittanut Robert I. Burns, University of Pennsylvania Press, 2000. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441860>.

The Utmost Authority in Pursuit of Hisba. Teoksessa Buckley, R.P., *The Book of the Islamic Market Inspector*. Oxford University Press 1999, New York.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Buckley, R.P., *The Book of the Islamic Market Inspector*. Oxford University Press 1999, New York.

Burns, Robert I. (toim.), *Las Siete Partidas, Volume 1 : The Medieval Church: the World of Clerics and Laymen (Partida I)*. University of Pennsylvania Press, 2000a. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441859>.

Burns, Robert I. (toim.), *Las Siete Partidas, Volume 2 : Medieval Government: the World of Kings and Warriors (Partida II)*, edited by, University of Pennsylvania Press, 2000b. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441836>.

Burns, Robert I. (toim.), *Las Siete Partidas, Volume 3 : The Medieval World of Law: Lawyers and Their Work (Partida III)*. University of Pennsylvania Press, 2000c. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441808>.

Burns, Robert I. (toim.), *Las Siete Partidas, Volume 4 : Family, Commerce, and the Sea: the Worlds of Women and Merchants (Partidas IV and V)*. University of Pennsylvania Press, 2000d. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441777>.

Burns, Robert I. (toim.), *Las Siete Partidas, Volume 5 : Underworlds: the Dead, the Criminal, and the Marginalized (Partidas VI and VII)*. University of Pennsylvania Press, 2000e. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3441860>.

Click, Thomas F., *Islamic and Christian Spain in the early Middle ages*. Princeton University Press 1979, New Jersey.

Cohen, Mark R. *Under Crescent and Cross: the Jews In the Middle Ages*. E-book, Princeton: Princeton University Press, 2008, <https://hdl-handle-net.libproxy.tuni.fi/2027/heb.00003>. Accessed 22 Nov 2019.

Echevarria Arsuaga, Ana, "Los marcos legales de la islamizacion: el procedimiento judicial entre cristianos arabizados y mozarabes".

Studia Historica. Historia Medieval, 01/2009, Vuosikerta / Sarjan osa 27, Numero 27

Hämeen-Anttila, Jaakko, *Johdatus Koraaniin*. Gaudeamus 2006, Helsinki.

Lamberg, Marko, "Arkea ja maailmankuvaa tavoittamassa." Teoksessa Lamberg, Marko, Lahtinen, Anu ja Niiranen, Susanna, *Keskiajan avain*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2009, Helsinki.

Loud, Graham A. ja Staub, Martial, "Some Thoughts on the Making of the Middle Ages." Teoksessa Loud, Graham A. ja Staub, Martial, *The Making of Medieval History*. York Medieval Press 2017, Suffolk.

Martínez, H. Salvador, *Alfonso X, the Learned : A Biography*, BRILL, 2010. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=583751>.

Niiranen, Susanna, "Keskiajan kirjallisuus historiantutkijan lähteenä." Teoksessa Lamberg, Marko, Lahtinen, Anu ja Niiranen, Susanna, *Keskiajan avain*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2009, Helsinki.

Nirenberg, David, *Communities of Violence: Persecution of Minorities In the Middle Ages*. E-book, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1996, <https://hdl-handle-net.libproxy.tuni.fi/2027/heb.00423>. Accessed 22 Nov 2019.

O'Callaghan, Joseph F.. *A History of Medieval Spain*, Cornell University Press, 2013. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=3138541>.

Rodriguez, Jarbel, *Muslim and Christian Contact in the Middle Ages*. University of Toronto Press 2015, USA.

Saunders, John Joseph. *A History of Medieval Islam*, Routledge, 1978. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=169524>.

Tahkokallio, J. K., ”Keskiaikainen historiankirjoitus.” Teoksessa Lamberg, Marko, Lahtinen, Anu ja Niiranen, Susanna, *Keskiajan avain*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2009, Helsinki.

Tamminen, Miikka, Kristinusko ja islam: vastakkainasettelua ja yhteiseloä 600-luvulta 2000-luvulle. Luento, Tampereen yliopisto, 8.1.2020.

Tritton, A.S., *Caliphs and their Non-Muslim Subjects: a critical study of the Covenant of 'Umar*. Routledge 2008, USA ja Kanada.

LIITTEET

Liite 1.

Kartta, Arabien imperiumi Omayyadien romahtamisen aikaan 750 (Välimeren alue). Saunders 1978, 78-79.

THE ARAB EMPIRE

AT THE FALL OF THE
OMAYYADS 750

Dominions of the Caliphate

Liite 2.

Kartta, muslimien Iberia, 711-1031. O'Callaghan 2013, 108.

Map 3. Muslim Spain, 711-1031

Liite 3.

Kartta, Espanja Fernando I kuollessa, 1065. O'Callaghan 2013, 199.

Map 4. Spain at the Death of Fernando I, 1065

Liite 4.

Espanja Las Navas de Tolosan taistelusta Granadan valloitukseen, 1492. O'Callaghan 2013, 199.

Map 6. Spain from Las Navas de Tolosa to the Conquest of Granada, 1212–1492